

Publikacja bezpłatna przygotowana w zakresie operacji pn. „XVIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne” w ramach Planu Operacyjnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2018–2019.

Wydawca:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie
31-063 Kraków, ul. Meiselsa 1
www.cdr.gov.pl/krakow

Opracowanie: Elżbieta Dziasek

Opracowanie graficzne i edycja: Krzysztof Kucia, Natalia Tarkowska

Skład i druk:

Drukarnia Eikon Plus
ul. Wybickiego 46, 31-302 Kraków

Fotografie wykorzystane w publikacji pochodzą z zasobów własnych CDR Oddział w Krakowie.

ISBN: 978-83-63313-20-3

Nakład 600 egz.

Kraków 2019

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Spis treści

Wprowadzenie	3
Harmonogram	5
Wystąpienia plenarne	9
Sesje tematyczne	35
Tematyczne warsztaty terenowe „Interpretacja dziedzictwa kulturowego w turystyce”	47
Wnioski z obrad XVIII Ogólnopolskiego Sympozjum Agroturystycznego	55
Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne 1993 - 2019	59

Wprowadzenie

XVIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne odbyło się w Krakowie w dniach 14-16 października 2019 roku. Organizowana od 1993 roku konferencja jest jedynym w swoim rodzaju forum wiedzy, dyskusji i integracji wszystkich środowisk angażujących się w rozwój turystyki wiejskiej - nauki, doradztwa, organizacji pozarządowych, lokalnych grup działania, lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych, administracji państwowej i samorządowej oraz rolników i przedsiębiorców wiejskich.

Jako temat wiodący tegorocznego Sympozjum, wokół którego toczyły się obrady wybrano: „Polskie dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju turystyki wiejskiej”, a szczegółowe rozważania teoretyczne i praktyczne dotyczyły następujących zagadnień:

- potencjał turystyczny polskiego dziedzictwa kulturowego,
- kulturowe uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej w regionach,
- współpraca podmiotów w zachowaniu i interpretacji dziedzictwa wiejskiego,
- rozwój rynku pracy na obszarach wiejskich poprzez turystykę związaną z dziedzictwem,
- dobre praktyki w zakresie turystyki dziedzictwa na obszarach wiejskich.

Inicjatywę organizacji XVIII Ogólnopolskiego Sympozjum Agroturystycznego podjęli wspólnie Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie wraz z Oddziałami w Poznaniu i Radomiu, Akademia Ignatianum w Krakowie i Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”. Konferencję objął patronatem honorowym Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Pan Jan Krzysztof Ardanowski.

Na program Sympozjum złożyły się zróżnicowane formy przekazu: od wykładów w ramach sesji referatowych poprzez obrady w grupach tematycznych po warsztaty praktyczne na zajęciach terenowych i dyskusję plenarną. Uczestnicy mieli okazję zapoznać się z szerokim wachlarzem teoretycznych i empirycznych dokonań naukowych w zakresie wiejskiego dziedzictwa kulturowego w aspekcie jego obecnego i potencjalnego wykorzystania w ofercie turystyki wiejskiej z uwzględnianiem uwarunkowań ogólnych i regionalnych. Zapewniono także pole do zabrania głosu na ważne tematy szczegółowe determinujące rozwój turystyki wiejskiej. Wartością dodaną była możliwość osobistego doświadczenia turystyki dziedzictwa podczas zajęć terenowych, na których uczestnicy mogli między innymi własnoręcznie wykonać obwarzanka krakowskiego, poznać technikę budowania szopek krakowskich, czy spróbować trudnej techniki wykonywania krakowskiej koronki klockowej.

Publikacja stanowi obszerną relację z przebiegu poszczególnych elementów składających się na całość konferencji wraz ze streszczeniami treści wystąpień i wynikami pracy w grupach oraz wnioskami z dyskusji. Pełne teksty referatów naukowych wygłoszonych na konferencji zostaną opublikowane w kwartalniku Zagadnienia Doradztwa Rolniczego wydawanych przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Poznaniu.

Organizatorzy mają nadzieję, że wzorem poprzednich edycji wydarzenia dostarczona wiedza i wnioski wypracowane podczas konferencji odegrają ważną rolę w dalszym efektywnym rozwoju turystyki wiejskiej w Polsce.

XVIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne
„Polskie dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju turystyki wiejskiej”
Kraków *Hotel Vienna House Easy*, 14 – 16 października 2019

HARMONOGRAM

14 października 2019	
12.00 – 14.00	indywidualny przyjazd uczestników, rejestracja
14.00 – 15.00	obiad, zakwaterowanie
15.00 – 15.30	<u>Otwarcie konferencji</u> – dr Krzysztof Duda, dyrektor Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie Oficjalne wystąpienia
15.30 – 17.00	<u>I plenarna sesja referatowa</u> – moderator prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak, Uniwersytet Warszawski <ol style="list-style-type: none"> 1. Wiejska turystyka kulturowa w kontekście teorii rozwoju endogenicznego – dr hab. Agata Balińska, SGGW Warszawa 2. Odpowiedzialne społecznie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego wsi w turystyce. Płaszczyzny, formy, uwarunkowania – dr Magdalena Maćkowiak, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 3. Doznania i doświadczenia turystów jako determinanta kreowania i rozwoju produktu agroturystycznego – dr Jan Zawadka, SGGW Warszawa 4. Innowacje w turystyce wiejskiej z uwzględnieniem dobroku kulturowego wsi – dr hab. Michał Roman, SGGW Warszawa 5. Dziedzictwo kulturowe w turystyce wiejskiej z perspektywy nowego muzealnictwa, interpretacja i animacja – dr Wacław Idziak, Politechnika Koszalińska 6. Turystyka kulturowa w strategiach rozwoju lokalnego – prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak, Uniwersytet Warszawski
17.00 – 17.30	przerwa
17.30 – 19.00	<u>II plenarna sesja referatowa</u> – moderator prof. dr hab. Jan Sikora, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczo-krajobrazowego w rozwoju agroturystyki na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego – dr inż. Małgorzata Bogusz, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie 2. Przestrzeń kulturowa powiatu sanockiego i jej wykorzystanie w turystyce wiejskiej – dr inż. arch. kraj. Marta Pisarek, Uniwersytet Rzeszowski 3. Dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska w turystyce na przykładzie wydarzeń kulinarnych – dr inż. Magdalena Woźniczko, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie 4. Turystyka dziedzictwa kulturowego szansą rozwoju obszarów wiejskich regionu pomorskiego – dr Gabriela Czapiewska, Akademia Pomorska w Słupsku 5. Wyzwania wobec wielkopolskiej turystyki wiejskiej. Studium przypadku zagród edukacyjnych – dr Sylwia Graja-Zwolińska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 6. Dziedzictwo kulturowo-historyczne jako czynnik rozwoju turystyki wiejskiej na Podhalu – dr Arkadiusz Niedziółka, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie.
19.30	kolacja
15 października 2019	
8.00	śniadanie
9.00 – 13.00	<p>Interpretacja dziedzictwa kulturowego w turystyce – <u>tematyczne warsztaty terenowe w grupach</u> (pięć grup do wyboru):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dziedzictwo NATURY: regionalizacja roślinno-przyrodnicza, miejsce: Ogród Botaniczny UJ w Krakowie – prowadzenie prof. dr hab. Józef Mitka, Uniwersytet Jagielloński, kierownik Ogródu Botanicznego 2. Dziedzictwo TOŻSAMOŚCI: szopkarstwo krakowskie, miejsce: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Oddział Celestat – prowadzenie Małgorzata Niechaj, kustosz MHK Oddział Celestat 3. Dziedzictwo SMAKU: obwarzanek krakowski, miejsce: Żywe Muzeum Obwarzanka – prowadzenie Marta Włodarczyk, licencjonowany przewodnik po Krakowie 4. Dziedzictwo PAMIĘCI: zabytkowe nekropolie, miejsce: Cmentarz Rakowicki w Krakowie – prowadzenie

	<p>Agnieszka Kuźma, licencjonowany przewodnik po Krakowie</p> <p>5. Dziedzictwo TWÓRCZOŚCI – krakowska koronka klockowa, miejsce: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Oddział Celestat – prowadzenie prof. Justyna Łukaszewska-Haberkowa, Akademia Ignatianum, stowarzyszenie Koronczarki Ziemi Krakowskiej</p>
13.00 – 14.00	obiad
14.00 – 17.00	<p><u>Obrady w sekcjach tematycznych</u> (cztery grupy do wyboru):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zioła w tradycji kulturowej polskiej wsi – prowadzenie lek. med. Robert Książkowski, Dom Sądecki <i>Societas Scientiarum Klukoviana et Jablonoviana</i> 2. Użyteczność prawnych instrumentów ochrony dziedzictwa kulturowego wsi dla wspierania rozwoju turystyki wiejskiej – prowadzenie dr Jerzy Raciborski, Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie 3. Kategoryzacja Wiejskiej Bazy Noclegowej jako narzędzie zachowania dziedzictwa kulturowego w ofercie turystyki wiejskiej – prowadzenie Wiesław Czerniec, prezes Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” 4. Potencjał niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi - szanse i zagrożenia – prowadzenie dr Arkadiusz Jełowicki, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie
17.30	kolacja
19.00	Interpretacja dziedzictwa kulturowego w sztuce. Małopolski Ogród Sztuki w Krakowie (zajęcia fakultatywne)
16 października 2019	
8.00	śniadanie

<p>9.00</p> <p>10.30</p>	<p>– <u>III plenarna sesja referatowa</u></p> <p>– moderator dr Janusz Majewski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu</p> <p>Referaty wprowadzające do dyskusji</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Winnice jako element polskiego dziedzictwa kulturowego na terenach wiejskich – dr Anna Jęczmyk, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2. Agroturystyczna i kulturowa atrakcyjność polskich dróg wiejskich – dr Henryk Legienis, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie 3. Polskie rasy zachowawcze zwierząt szansą rozwoju oferty agroturystycznej – dr inż. Marcin Kopyra, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie 4. Niewykorzystane turystycznie obszary dziedzictwa kulturowego na terenach wiejskich – dr Janusz Majewski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 5. Turystyczna działalność gospodarstw rolnych w świetle regulacji sektorowych – Elżbieta Wyrwicz, Ministerstwo Sportu i Turystyki w Warszawie 6. Wsparcie i doradztwo dla młodzieży w zakresie zawodów związanych z dziedzictwem kulturowym w ramach sieci stowarzyszeń transnarodowych – doświadczenia projektu ERASMUS+ MINERVA – Karolina Boba, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie 7. Aktywizacja zawodowa kobiet poprzez turystykę dziedzictwa na obszarach wiejskich – raport z badań w ramach projektu ERASMUS+ REWARD – Elżbieta Kmita-Dziasek, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie
<p>10.30 – 12.00</p>	<p><u>Plenarna sesja dyskusyjna</u> – moderator dr Leszek Strzembicki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie</p>
<p>12.00 – 12.30</p>	<p>podsumowanie, wnioski, zakończenie konferencji</p>
<p>13.00</p>	<p>obiad, indywidualny wyjazd uczestników</p>

Wystąpienia plenarne

**XVIII OGÓLNOPOLSKIE
SYMPOZJUM AGROTURYSTYCZNE**

**„Polskie dziedzictwo kulturowe
szansą rozwoju turystyki wiejskiej”**

I plenarna sesja referatowa

– moderator prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak, Uniwersytet Warszawski

Abstrakty referatów

Wiejska turystyka kulturowa w kontekście teorii rozwoju endogenicznego

– dr hab. Agata Balińska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

„Zgodnie z koncepcją wzrostu endogenicznego rozwój danego obszaru związany jest przede wszystkim z wykorzystaniem jego potencjału. Potencjałem wykorzystywanym w rozwoju turystyki wiejskiej jest nie tylko przyroda i rolnictwo jako forma aktywności części mieszkańców wsi, ale również kultura ludowa i wszelkie jej materialne i niematerialne przejawy. Coraz częściej w ofertach wypoczynku na wsi wykorzystuje się kulturowy potencjał obszarów wiejskich, co pokazują wyniki badań realizowanych w różnych ośrodkach. Również turyści poza kontaktem z przyrodą cenią sobie możliwość obcowania z kulturą. (...)

W referacie zaprezentowano wiejską turystykę kulturową, której głównym potencjałem rozwojowym są walory kulturowe, w tym kultura ludowa. Dokonano analizy możliwości jej rozwoju w kontekście teorii rozwoju endogenicznego. (...) Takim potencjałem w przypadku wiejskiej turystyki kulturowej są przede wszystkim walory kulturowe. (...)

Obserwacja zmian na rynku turystycznym pozwala na postawienie tezy, że wiejska turystyka kulturowa, której atutem jest wykorzystywanie istniejącego potencjału danego regionu ma duże szanse na rozwój. Różnorodność i zmienność turystyki jako zjawiska społeczno-ekonomicznego sprawiają, że potencjał ten charakteryzują się dużą dynamiką. Przykładem może być pomijane przez lata i traktowane w kategorii „skansenu” dziedzictwo w postaci regionalnych upraw, artykułów żywnościowych czy gotowych potraw. Jest to element dziedzictwa kulturowego, który coraz częściej jest ważnym składnikiem oferty turystycznej. Renesans przeżywa również twórczość ludowa, co słusznie wykorzystują właściciele obiektów turystyki wiejskiej tworząc wystawy czy zapraszając turystów na warsztaty. Zaletą wiejskiej turystyki kulturowej jest niższe niż w przypadku turystyki bazującej na walorach przyrodniczych uzależnienie od sezonu turystycznego. Daje również możliwość współpracy poziomej i pionowej. Dzięki temu turysta otrzymuje pełną i oryginalną ofertę, a mieszkańcy wsi możliwość zaangażowania w rozwój funkcji turystycznej i partycypowania w wynikających z niej korzyściach.

Specyfikę wiejskiej turystyki kulturowej trafnie opisuje teoria rozwoju endogenicznego, główny potencjał rozwojowy jest tu bowiem osadzony w danym regionie. Z przyczyn oczywistych dziedzictwo kulturowe wsi charakteryzuje się specyfiką i oryginalnością oraz nierównomiernym rozmieszczeniem.”

Odpowiedzialne społecznie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego wsi w turystyce. Płaszczyzny, formy, uwarunkowania

– dr Magdalena Maćkowiak, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

„Dziedzictwo kulturowe jest niepodważalnie elementem wpływającym na atrakcyjność turystyczną obszarów wiejskich. Jego zasoby nie są jednak niewyczerpywalne i niezniszczalne. Celem referatu było zwrócenie uwagi na konieczność odpowiedzialnego wykorzystania zarówno materialnych, jak i niematerialnych przejawów dziedzictwa wsi w kształtowaniu oferty turystycznej.

Jednym z warunków koniecznych dla właściwego gospodarowania obszarami wiejskimi oraz efektywnego rozwoju, a tym samym podniesienia konkurencyjności danego obszaru, jest uwzględnienie lokalnych zasobów kulturowych. To właśnie kultura warunkuje w znacznym stopniu dynamikę i kierunek rozwoju gospodarczego, w tym turystyki. Pomijanie różnych aspektów kultury w rozwoju społeczno-ekonomicznym może prowadzić do alienacji jednostek i zbiorowości czy niebezpiecznych zjawisk dezintegracji społecznej i zaburzenia ładu społecznego, a tym samym osłabić, tempo i skalę rozwoju danego obszaru (Krzyminiewska 2010).

Odpowiedzialne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego wsi dla rozwoju turystyki powinno bazować przede wszystkim na świadomości potencjału jego materialnych i niematerialnych zasobów, potencjału, który może zostać wykorzystany dla przyszłego rozwoju. Tylko umiejętne korzystanie z odziedziczonych po przodkach dóbr kultury i harmonijne ich włączanie do zachodzących obecnie dynamicznych przemian daje gwarancję skutecznej ochrony. Jest to jednak zadanie nie tylko dla społeczności lokalnych, dla których kultywowanie własnego dziedzictwa kulturowego powinno być dowodem dumy z własnej historii, przywiązania do określonych wartości i traktowania ich jako gwarancji integracji i przyszłej pomyślności. w działania te powinni włączać się wszyscy zainteresowani czynną i skuteczną ochroną dziedzictwa interesariusze rozwoju turystyki wiejskiej.”

Doznania i doświadczenia turystów jako determinanta kreowania i rozwoju produktu agroturystycznego

– dr Jan Zawadka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

„Celem referatu przybliżenie mało znanego nurtu ekonomii doświadczeń, jak również zaprezentowanie motywów, preferencji, zachowań, a także okoliczności oraz działań inicjujących powstawanie doznań i doświadczeń turystycznych towarzyszących osobom wypoczywającym w gospodarstwach agroturystycznych. Szczególną uwagę zwrócono na dziedzictwo kulturowe obszarów wiejskich. (...)

Na podstawie przeprowadzonych badań sondażowych stwierdzić można, że dziedzictwo kulturowe obszarów wiejskich, zarówno to materialne, jak i niematerialne jest dla turystów istotnym motywem do wyboru wsi na miejsce wypoczynku, jak również stanowi ono bardzo atrakcyjny motyw przewodni oferty agroturystycznej, m.in. interesujących warsztatów rękodzielniczych, edukacyjnych czy wieczorków tematycznych.

Wyjątkowość i oryginalność doznań i doświadczeń dostępnych dla turystów w trakcie wypoczynku w gospodarstwie rolnym wynika ze specyfiki agroturystyki. Ta forma turystyki wiejskiej, wpisująca się w nurt turystyki alternatywnej, oferuje gościom wiele niepowtarzalnych i autentycznych atrakcji, niedostępnych poza obszarami wiejskimi. (...)

Należy ponadto zauważyć, że znaczącym walorem obszarów wiejskich jest ich dziedzictwo kulturowe. Ginące tradycje, zacierające się zwyczaje i obyczaje, specyficzne, często nieznanne i tajemnicze obrzędy czy barwne sposoby obchodzenia świąt religijnych sprawiają, że cały szereg doznań, doświadczeń, przeżyć i emocji wynikających z folkloru wsi będzie dla przyjezdnych czymś niezwykle atrakcyjnym i ekscytującym. Przykładem może być uczestnictwo w odbywających się przy wiejskich krzyżach i kapliczkach przydrożnych nabożeństwach mających czy barwnych procesjach podczas uroczystości religijnych. Nie mniej emocjonujący okazuje się często udział w warsztatach rękodzieła ludowego, mających na celu podtrzymanie czy odtworzenie wielu ginących zawodów, których przykładem jest tkactwo, wikliniarstwo, kowalstwo, rzeźbiarstwo i wiele innych. Wyroby tego typu w postaci pamiątek jeszcze długo po powrocie mogą być źródłem satysfakcji i zadowolenia. Pobyt na wsi stanowi także okazję do zapoznania się z ekscytującymi wierzeniami, obrzędami, legendami czy podaniami ludowymi, które swoją autentycznością, tajemniczością, a czasem grozą urzekną i zafascynują nawet doświadczonych turystów. (...)”

Innowacje w turystyce wiejskiej z uwzględnieniem dorobku kulturowego wsi
– dr hab. Michał Roman, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

„Celem referatu było zaprezentowanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w działaniach terapeutycznych organizowanych w ramach turystyki wiejskiej. Turystyka wiejska, w tym terapioturystyka, stanowi dziedzinę aktywności gospodarczej, która w czasach ogólnie „obecnego pośpiechu” i przepracowania jednostki, znajduje szerokie zastosowanie m.in. w działaniach relaksacyjnych i socjoterapeutycznych. w zajęciach terapeutycznych można wykorzystywać ergoterapię, czyli usprawnianie organizmu ludzkiego przez pracę, jak również arteterapię (leczenie przez sztukę).

Rodzaje turystyki wiejskiej
ze względu na przedmiot zgłaszanych potrzeb przez turystów

Rodzaj	Podstawowa działalność	Opis
Agroturystyka	Rolnictwo	Bazuje ona na funkcjonującym, aktywnym, czynnym gospodarstwie rolnym i atrakcjach związanych z rolnictwem.
Ekoturystyka	Przyroda, ekologia	Zapewnia ona turystom tzw. „zieloną przestrzeń”, chroniony krajobraz przez umożliwienie im pobytu w naturalnym środowisku człowieka, w miejscach powszechnie niedostępnych (np. w rezerwach przyrodniczych).
Etnoturystyka	Turystyka etniczna, kultura	Mająca dwojaki charakter. Po pierwsze – dotyczy wyjazdów w celu poznawania i nawiązywania kontaktów z ludnością odmiennie kulturową, czyli podróżami zorientowanymi na poznawanie, upowszechnianie, promocja i ochrona wartości kulturowych, dziedzictwa kulturowego w skali lokalnej. Natomiast w drugim znaczeniu obejmuje turystyką sentymentalną tj. odwiedzanie miejsc „starych kątów”, które wiążą się ze wspomnieniami i wszystkim to co miłe, co pa-

		<i>miętają dawni mieszkańcy danego terenu z czasów dzieciństwa lub znają z opowieści członków rodziny lub bliskich.</i>
Terapioturystyka	Zdrowie	<i>Jest to innowacyjny rodzaj turystyki wiejskiej, który obecnie jest szeroko rozwijany na obszarach wiejskich, np. gospodarstwa opiekuńcze. Dotyczy usprawniania (uzdawiania, rehabilitacji, leczenia) organizmu ludzkiego w naturalnym środowisku wiejskim (np. w ramach turnusów rehabilitacyjnych, w mini sanatoriach, „wiejskie SPA”).</i>

Elementy dziedzictwa kulturowego mogą być z powodzeniem wykorzystane w działalności terapeutycznej w turystyce zdrowotnej na wsi. Usprawnianie organizmu ludzkiego może odbywać się za pomocą np. arteterapii. Działania terapeutyczne organizowane w ramach turystyki wiejskiej z wykorzystaniem elementów dziedzictwa kulturowego ukazują, że synteza różnych form aktywności może przybliżyć do zdrowia, poprawić styl życia oraz umożliwić na bazie pracy twórczej kształtowanie i udoskonalanie poprawnych umiejętności komunikacyjnych. w terapii istotną kwestią jest estetyka, dążenie do piękna, do doskonałości. Doskonałość wyrażona w kategorii zdrowie jest oznaką pewnego porządku i pozwala spojrzeć na emocje z pozycji zdystansowanej. Dzięki temu możliwe jest dążenie do harmonii, balansu, równowagi, zdrowia, ważnego zarówno w życiu osobistym, jak też gospodarczym.”

Dziedzictwo kulturowe w turystyce wiejskiej z perspektywy nowego muzealnictwa, interpretacja i animacja

– dr Wacław Idziak, Politechnika Koszalińska

„Dziedzictwo kulturowe jest ważnym czynnikiem rozwoju wsi. Jego znaczenie rośnie wobec stopniowego ograniczania rolnictwa, jako podstawy gospodarki i życia społecznego wsi. Może ono być ważnym zasobem gospodarczym wobec upowszechniania się ekonomii kultury i związanej z nią turystyki kulturowej. Społeczne i gospodarcze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego wsi napotyka jednak na liczne problemy, takie jak nierówny dostęp do zasobów kultury, różna ich jakość, kłopoty z dziedziczeniem (dziedzictwo niechciane, trudne, nieuświadamiane), niedostatek innych czynników rozwojowych: wiedzy i umiejętności, finansów, infrastruktury.

Celem referatu było pokazanie możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego do tworzenia produktów wiejskiej turystyki kulturowej w takich właśnie sytuacjach problemowych. Przyjęto tezę, że pomocne będzie tu odwołanie się do postulatów nowego muzealnictwa. Teza ta weryfikowana była w trakcie kreowania produktów turystycznych w ramach programu tworzenia wiosek tematycznych. Zastosowano przy tym metodologię współuczestniczących badań w działaniu lokującą się w szerszej perspektywie antropologii stosowanej. Z analizy przykładów wynika, że zasady nowego muzealnictwa sprawdzają się w odniesieniu do tworzenia produktów wiejskiej turystyki kulturowej. Są one szczególnie pomocne w warunkach wsi o skromnych lub trudnych zasobach dziedzictwa kulturowego. Mogą być z powodzeniem zastosowane przy niedoborach kapitałów rozwojowych. Udział społeczności lokalnych w tworzeniu wystaw i muzeów przyczynia się do ich trwałości i opłacalności ekonomicznej. Zarządzanie produktami wiejskiej turystyki kulturowej z poziomu wsi zwiększa samodzielność ekonomiczną i społeczną wsi. Jest także swoistą szkołą funkcjonowania w warunkach gospodarki wiedzy i doznań. Dzięki waloryzacji swego dziedzictwa i wykorzystaniu go do tworzenia produktów turystycznych wieś łączy lokalność z wymiarem globalnym. Dziedzictwo, które przyczynia się do tworzenia źródeł dochodu zyskuje na wartości i zasługuje na ochronę. (...)

Realizacja przedsięwzięć w skali małej wsi napotyka na wiele problemów natury mentalnej, społecznej i ekonomicznej, z drugiej jednak strony, społeczności wiejskie zdane w wielu przypadkach na własne siły, szybciej mobilizują się do wspólnych działań, są mniej zależne od regulacji natury biurokratycznej i od finansów zewnętrznych. (...)

Turystyka kulturowa w strategiach rozwoju lokalnego

– prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak, Uniwersytet Warszawski

„Celem referatu było przybliżenie istoty i uwarunkowań rozwijania turystyki kulturowej na szczeblu lokalnym poprzez strategie opracowane na tym poziomie. Dla ukazania tej problematyki analizowano następujące zagadnienia: istotę i uwarunkowania strategii rozwoju lokalnego, istotę i rodzaje turystyki kulturowej oraz uwarunkowania jej rozwoju na szczeblu lokalnym oraz cele rozwoju turystyki kulturowej na szczeblu lokalnym na przykładzie Lokalnej Grupy Działania „Zapilicze”. (...)

Cele, zadania i uwarunkowania rozwoju turystyki i ich powiązania ze strategią szczebla lokalnego:

W strategiach rozwoju lokalnego na wsi jest miejsce na turystykę kulturową. Wieś polska jest zróżnicowana kulturowo, posiada różne walory kultury materialnej i niematerialnej, które warto eksponować i oparciu o nie przygotowywać produkty turystyczne. Aby tak się stało należy uwzględnić uwarunkowania i możliwości ich realizacji, w tym narzędzia wdrożenia przyjętych rozwiązań. Niestety nie zawsze powiązanie tych działań występuje, czego przykładem jest analizowana strategia LGD „Zapilicze”, w której są informacje o dziedzictwie kulturowym obszarze, ale nie ma dostatecznych narzędzi jego wykorzystania, ani też określonych produktów. Jednocześnie jest mowa o rozwoju funkcji turystycznej, ale określonej zbyt ogólnie i bez szerszego omówienia narzędzi jej wdrożenia.”

II plenarna sesja referatowa

– moderator prof. dr hab. Jan Sikora, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Abstrakty referatów

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczo-krajobrazowego w rozwoju agroturystyki na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego

– dr inż. Małgorzata Bogusz, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

„Agroturystyka coraz częściej rozwija się na obszarach cennych przyrodniczo. Walory tych obszarów należą do podstawowych elementów wyróżnienia regionów turystycznych. Ich oryginalność przekłada się w znacznym stopniu na rozwój ruchu turystycznego. Ojcowski Park Narodowy zlokalizowany jest w regionie fizycznogeograficznym Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Posiada bardzo wysokie walory środowiska naturalnego i krajobrazu, które są objęte ochroną prawną. Obszar ten jest jednym z najbardziej ciekawych i urokliwych terenów w tak bliskim położeniu Krakowa.

Celem referatu była ocena wykorzystania elementów dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczo-krajobrazowego w rozwoju agroturystyki na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego. Z merytorycznego punktu widzenia wykazanie, w jaki sposób obiekty kulturowe, przyroda i krajobraz naturalny determinują rozwój turystyki wiejskiej na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego. w opracowaniu wykorzystano źródła pierwotne jak i wtórne. w części empirycznej przedstawione zostały wyniki badań uzyskane za pomocą kwestionariusza wywiadu. Badania zostały przeprowadzone z dwoma grupami. Pierwszą z nich stanowili właściciele gospodarstw agroturystycznych z gmin znajdujących się w obszarze geograficznym Ojcowskiego Parku Narodowego. Drugą grupę tworzyli przedstawiciele otoczenia instytucjonalnego wspierający rozwój agroturystyki na badanym obszarze, m. in. przedstawiciele Lokalnej Grupy Działania „Jurajska Kraina”, urzędów gmin oraz przedstawiciele zarządu i dyrekcji Ojcowskiego Parku Narodowego.

Przeprowadzone badania potwierdziły, iż badany obszar charakteryzuje się licznymi walorami przyrodniczo -krajobrazowymi oraz kulturowymi, które są wykorzystywane przez lokalnych mieszkańców i właścicieli gospodarstw agroturystycznych jako magnes na turystów. Obszar ten posiada krajobraz, który cechuje się dużą różnorodnością. Walory Ojcowskiego Parku Narodowego pozwalają na stwierdzenie, że analizowany obszar ma duży potencjał turystyczno-rekreacyjny, w którym dobrze rozwija się działalność agroturystyczna.

W rozwoju agroturystyki i wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczo-krajobrazowego ważną rolę odgrywa wsparcie otoczenia instytucjonalnego, które zajmuje się przede wszystkim promocją obszaru, a także organizacją lokalnych imprez. Otoczenie instytucjonalne, czyli Lokalna Grupa Działania Jurajska Kraina, urzędy gmin oraz zarząd Ojcowskiego Parku Narodowego powinny podejmować działania mające na celu nakłanianie mieszkańców do zakładania i rozwijania działalności agroturystycznej, która stanowi doskonałą bazę noclegową dla turystów.”

Przestrzeń kulturowa powiatu sanockiego i jej wykorzystanie w turystyce wiejskiej

– dr inż. arch. kraj. Marta Pisarek, Uniwersytet Rzeszowski

„Celem referatu było przedstawienie zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu sanockiego w kontekście budowania wiejskiego produktu turystycznego. Atrakcyjność turystyczna każdego regionu jest w sposób ścisły związana z jego dziedzictwem kulturowym, a więc tradycją, zwyczajami i kulturą materialną. Powiat sanocki dysponuje dużym potencjałem umożliwiającym rozwój zrównoważonej turystyki wiejskiej. Położony jest w południowo-wschodniej części województwa podkarpackiego. Na terenie powiatu sanockiego znajdują się liczne zabytki kultury materialnej, w tym dominuje budownictwo sakralne oraz architektura świecka. Cechą charakterystyczną jest dominacja architektury drewnianej.

Za najważniejsze atrakcje turystyczne należy uznać dwie placówki muzealne – Muzeum Budownictwa Ludowego (skansen) i mieszczące się w dawnym zamku Muzeum Historyczne z kolekcją prac Zdzisława Beksińskiego. Sanockie muzea zawierają zbiory o znaczeniu ogólnopolskim, a nawet europejskim. W powiecie sanockim powstało kilka interesujących szlaków kulturowych. Do najciekawszych można zaliczyć: Szlak Ikon, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Szwajka, Szlak Nadszańskich Umocnień.

Z punktu widzenia turystyki religijnej najważniejszym obiektem jest klasztor ss. Nazaretanek w Komańczy, w którym przez rok przebywał internowany Prymas Tysiąclecia – ks. kardynał Stefan Wyszyński. Nową atrakcją związaną z turystyką sakralną jest droga krzyżowa wykonana przez lokalnych artystów-rzeźbiarzy umiejscowiona w połowie drogi łączącej Sanktuarium Matki Nowego Życia z ruinami Klasztoru Karmelitów Bosych na górze Marymont. Turyści odwiedzający powiat sanocki mogą wziąć udział w cyklicznie organizowanych imprezach kulturalnych o zasięgu, co najmniej regionalnym, ale nie brakuje wśród nich i takich o zasięgu międzynarodowym. Można do nich zaliczyć: Mię-

dzynarodowe Forum Pianistyczne „Bieszczady bez granic”, Gwiazdy Jazzu w Sanockim Domu Kultury, Międzynarodowe Spotkania Gitarowe i Akordeonowe, Źródółko Radoszyckie, Noce Kultury Galicyjskiej, Galicyjska Graciarnia, Jarmark Folklorystyczny, Jarmark Ikon, Bieszczadzki Rajd Pojazdów Zabytkowych, Kermesz Karpackich Smaków, Rykowisko Galicyjskie, Dni Konia Huculskiego, Bartnik Ziemi Sanockiej, Festiwal im. Adama Didura.

Baza noclegowa w powiecie sanockim jest słabo rozwinięta, dlatego też mikroregion ten często odwiedzany jest przez turystów, którzy w ramach swego pobytu w regionie wybrali noclegi w powiatach leskim i bieszczadzkim.

Niewykorzystanym potencjałem jest dziedzictwo kulinarne. Baza gastronomiczna oferująca potrawy związane z regionem ogranicza się tylko do lokali położonych w mieście Sanok.”

Dziedzictwo kulturowe Dolnego Śląska w turystyce na przykładzie wydarzeń kulinarnych

– dr inż. Magdalena Woźniczko, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie

„W referacie przedstawiono wyniki badań w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulinarnego w rozwoju turystyki regionu. Wytypowano Dolny Śląsk jako obszar badań ze względu na wielobarwną mozaikę kulturową (po II wojnie światowej osiedlili się tam: Kresowianie, Polacy z Bukowiny i dawnej Jugosławii, Łemkowie i Ukraińcy, dolnośląscy Grecy, Żydzi, Niemcy) oraz wiążące się z tym bogate, zróżnicowane tradycje i zwyczaje kulinarne.

Dokonano przeglądu wydarzeń kulinarnych organizowanych cyklicznie na terenie Dolnego Śląska. Kalendarz imprez nawiązujących do dziedzictwa kulinarnego badanego regionu jest zasobny i urozmaicony. Przyczynia się on do rozwoju turystyki, szczególnie wiejskiej i kulinarnej na Dolnym Śląsku.

Dolny Śląsk należy do najbardziej zróżnicowanych kulturowo regionów w Polsce. w regionie tym zauważalna jest potrzeba upowszechniania i stymulowania rozwoju regionalnej tożsamości kulinarnej. Podjęte działania w tym zakresie zintegrowano z sektorem turystycznym, aby turyści odwiedzający Dolny Śląsk mogli nie tylko doświadczać piękna przyrody, poznawać interesujące zabytki, ale także skorzystać z oferty kulinarnej promującej lokalnie wytwarzane produkty żywnościowe oraz potrawy. Degustacja kulinariów coraz częściej staje się motywem przewodnim podróży. Jedną z form aktywności turystycznej podczas której zapewnione jest poznawanie oraz degustowanie lokalnych specjałów są wydarzenia kulinarne. Spośród bogatej ich oferty na Dolnym Śląsku, tylko niektóre nawiązują do autentycznych, przeniesionych do tego regionu tra-

dycji pierwszych powojennych osiedleńców. Tego typu wydarzenia organizowane są na obszarach wiejskich, gdzie zaangażowane są lokalne społeczności wsi bądź gminy. Kultywują tradycje i zwyczaje kulinarne, popularyzują lokalną żywność, co sprzyja aktywizacji gospodarczej i promocji turystycznej subregionu, a także ochronie dziedzictwa kulturowego wsi na Dolnym Śląsku.

(...) Wieś dolnośląska jest bardzo zasobna w lokalne i regionalne tradycje kulinarne, które wpływają na atrakcyjność turystyczną. Niewątpliwie dziedzictwo kulinarne Dolnego Śląska odgrywa ważną rolę w turystyce, zwłaszcza wiejskiej czy kulinarnej, stanowiąc element przyciągający podróżnych. (...)

Turystyka dziedzictwa kulturowego szansą rozwoju obszarów wiejskich regionu pomorskiego

– dr Gabriela Czapiewska, Akademia Pomorska w Słupsku

„Celem referatu było zobrazowanie zasobów dziedzictwa kulturowego wsi regionu pomorskiego, które dowodzą znaczących możliwości rozwoju turystyki wiejskiej na tym obszarze. Przedstawiono ideę dziedzictwa kulturowego oraz wskazano konkretne działania podejmowane w zakresie ochrony dziedzictwa wsi (skanseny, parki kulturowe). Badany obszar charakteryzuje się unikatowym środowiskiem, walorami krajobrazowymi oraz różnorodnością kulturową, wynikającą z tożsamości regionalnej i lokalnej. Uwypuklono najważniejsze wyróżniki tożsamości kulturowej Kaszubów oraz określono ich rolę w rozwoju turystyki wiejskiej. Dziedzictwo kulturowe analizowane jest w relacji do turystyki w skalach lokalnej i regionalnej, z akcentem na kulinarny komponent – produkty regionalne i tradycyjne. Odpowiednie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego może przyczynić się do rozwoju obszarów wiejskich i wzrostu natężenia ruchu turystycznego w regionie pomorskim. (...)

Duże natężenie zabytkowej architektury wiejskiej („Kraina w Kratę”) niespotykane nigdzie indziej w Europie, podkreśla unikalny charakter tego regionu i daje duże możliwości jego wykorzystania w kulturze i turystyce wzmacniając tym samym jego potencjał. w gminach, w których agroturystyka stała się znaczącym źródłem dochodów, odkrywane są na nowo zapomniane tradycje. Turystyka wiejska daje szansę np. powrotu do tradycji kuchni regionalnej - kaszubskiej i kociewskiej, tradycyjnych zajęć i zabaw, a nawet tradycyjnej zabudowy wiejskiej. Kaszubi, kociewiaczy, słowińcy wykształcili odrębną kulturę, obyczaje, język (gwarę ludową), oparte na tradycjach historycznych. Dzięki tej różnorodności kulturowej, pomorskie ośrodki kultury ludowej charakteryzują się obecnie dużą atrakcyjnością turystyczną. Szczególne znaczenie ma jednak kultura kaszubska, która dzięki staraniom różnych instytucji, a także samych mieszkańców Kaszub, jest w regionie wciąż „żywa”. Tradycje kaszubską propagują m.in. parki

kulturowe i etnograficzne oraz lokalne grupy działania. Natomiast kuchnia kaszubska jest doceniana dzięki potrawom wpisanim na listę produktów tradycyjnych.

Kulturę, tradycje regionu oraz jego zasoby przyrodnicze pielęgnują koła gospodyń wiejskich, a także lokalne grupy działania, których na terenie województwa pomorskiego funkcjonuje trzynaście. Przykładowo, na obszarze LGD Partnerstwo Dorzecze Słupi (największej pod względem zajmowanej powierzchni oraz skupiającej największą liczbę gmin w regionie) znajduje się jeden z głównych produktów markowych pomorskiej wsi – „Kraina w kratę”. LGD wspiera wszelkie projekty sprzyjające wykorzystaniu lokalnych zasobów dla rozwoju turystycznego obszaru oraz aktywizacji społecznej i kulturalnej mieszkańców, a najciekawsze produkty turystyczne obszaru są promowane pod wspólną marką Zielone Serce Pomorza. Tradycje oraz bogatą kulturę Kaszubów propagują lokalne grupy działania: Bursztynowy Pasaż, Stolem, Kaszubska Droga oraz Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby (90 % ogółu mieszkańców LGD stanowi ludność kaszubska). Natomiast na promowaniu dziedzictwa kulturowego Kociewia koncentrują swoje działania LGD Chata Kociewia i LGD Wstęga Kociewia. Kulturowanie dziedzictwa dawnych osadników części żuławskiej – menonitów, którzy pozostawili po sobie bogatą kulturę materialną, zadbane wioski i liczne cmentarze, wynika ze strategii lokalnych grup działania - Trzy Krajobrazy oraz Żuławskiej. Podkreślić należy, że coraz więcej turystów zainteresowanych jest bowiem regionalizmami i poszukiwaniem lokalnych odmienności.

Dziedzictwo kulturowe jest kapitałem, którego odpowiednie wykorzystanie może przyczynić się do rozwoju obszarów wiejskich i wzrostu natężenia ruchu turystycznego na badanym terenie. Pielęgnowanie duchowej i materialnej spuścizny wsi regionu pomorskiego pomaga lokalnej społeczności w zachowaniu odrębności regionalnej, która powinna być wykorzystywana w tworzeniu atrakcyjnych, unikalnych ofert turystycznych.”

Wyzwania wobec wielkopolskiej turystyki wiejskiej. Studium przypadku zagród edukacyjnych

– dr Sylwia Graja-Zwolińska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

„ (...) Oblicze współczesnej turystyki wiejskiej ulega przemianom w kontekście zmian zachodzących w strukturze potrzeb gości wypoczywających na wsi. Turystyka XXI wieku koncentruje się bowiem na modelu tzw. 3 x e (education, entertainment, excitement), opierającym się na interaktywnym procesie poznawczym, wyzwalającym emocjonalne doznania. Dziedzictwo kulturowe wielkopolskiej wsi, ze swoją spuścizną materialną, jak i niematerialną, stwarza ogromny potencjał warty eksponowania i upowszechniania za pośrednictwem zagród edukacyjnych.

W referacie zaprezentowano wyniki wielopłaszczyznowej analizy ofert wielkopolskich zagród edukacyjnych w zakresie eksponowania dziedzictwa kulturowego wsi. w interpretacji kluczowych wniosków odniesiono się również do badań sondażowych przeprowadzonych na próbie Wielkopolan. Zawarto tu zarówno spostrzeżenia kadry pedagogicznej, jako tej uczestniczącej w wyjazdach do obiektów o charakterze edukacyjnym, jak również rodziców decydujących o wyborze miejsca wypoczynku. Weryfikacji poddano nie tylko samą ofertę wielkopolskich zagród edukacyjnych, ale również sposoby informowania o niej i komunikowania się z klientem. (...)

Przeprowadzona analiza oferty wielkopolskich zagród edukacyjnych z zakresu edukacji na temat dziedzictwa kulturowego pozwoliła na postawienie następujących spostrzeżeń:

- Propozycje zajęć są bogate i zróżnicowane, dotyczą różnych aspektów dziedzictwa kulturowego wielkopolskiej wsi, zatem wpisują się doskonale w cele kształcenia dzieci i młodzieży i umożliwiają realizację atrakcyjnych zajęć w terenie. Co ważne, usługodawcy stosują różne metody i techniki przekazywania wiedzy, przez co interpretacja jest atrakcyjna dla najmłodszych pokoleń, a efektywność edukacji skuteczniejsza.*
- Działania promocyjne ze strony zagród są ograniczone i wymagają dostosowania do zmieniających się potrzeb rynkowych (konieczna jest korekta informacji zawartych na stronach oraz umieszczanie właściwie sformułowanych i aktualnych komunikatów na profilach w mediach społecznościowych). Należy przy tym zaznaczyć, iż zaistniała sytuacja wynika z faktu, że gospodarze zagród edukacyjnych reprezentują najczęściej pokolenia starsze, które nie zawsze posiadają wystarczające umiejętności swobodnego poruszania się w przestrzeni wirtualnej – jednakże w tej materii istnieje ogromny potencjał do kreowania współpracy ze środowiskiem akademickim (potwierdziły to badania, jak i warsztaty dla usługodawców prowadzone w latach 2014-2017 przez Studenckie Koło Naukowe Turystyki Agro-Tur, działające na Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu) [Matuszewska i inni 2016].*
- Komunikacja z potencjalnym klientem jest słaba (głównie na płaszczyźnie elektronicznej – za pomocą poczty elektronicznej i aplikacji dostępnych w mediach społecznościowych), co ogranicza powszechny dostęp do oferty. Współpraca ze środowiskiem akademickim może wzmocnić markę zagród edukacyjnych w regionie oraz uaktywnić kontakty ze środowiskiem branżowym (m.in. pedagogicznym).”*

Dziedzictwo kulturowo-historyczne jako czynnik rozwoju turystyki wiejskiej na Podhalu

– dr Arkadiusz Niedziółka, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

„W referacie przedstawiono dziedzictwo kulturowo-historyczne jako ważny czynnik rozwoju turystyki na obszarach wiejskich Podhala. Na podstawie literatury scharakteryzowano istotę dziedzictwa, przedstawiono jego elementy oraz pojęcia pokrewne, w tym istotę wiejskiej turystyki kulturowej. Część empiryczna objęła analizę wyników badań ankietowych przeprowadzonych w gminach wiejskich powiatu tatrzańskiego oraz trzech powiatu nowotarskiego wchodzących w skład Podhala. (...)

Podhale to kraina geograficzno-historyczna będąca typowo turystyczno-wypoczynkowym regionem w południowej Małopolsce. Region posiada bardzo długie tradycje związane z przyjazdami turystów, odpowiednią infrastrukturę turystyczną oraz atrakcyjne walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Jedną z rozpowszechnionych form turystyki na Podhalu jest wiejska turystyka kulturowa.

Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych z pracownikami wszystkich gmin wiejskich Podhala stwierdzono, że:

- dziedzictwo-kulturowo historyczne, w tym folklor stanowi bardzo ważny czynnik rozwoju turystyki wiejskiej na Podhalu,*
- we wszystkich strategiach rozwoju badanych gmin zapisano liczne działania wspierające rozwój wiejskiej turystyki kulturowej i wspieranie dziedzictwa kulturowo-historycznego,*
- wśród elementów dziedzictwa kulturowego omawianego regionu na czoło wysuwa się góralski folklor,*
- władze samorządowe odgrywają istotną rolę w kultywowaniu dziedzictwa historycznego, głównie w jego promocji,*
- dalszy rozwój turystyki kulturowej na obszarach wiejskich Podhala związany będzie przede wszystkim z działalnością promocyjną oraz współpracą samorządów z różnymi podmiotami w tym zakresie.”*

III plenarna sesja referatowa

– moderator dr Janusz Majewski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakty referatów

Winnice jako element polskiego dziedzictwa kulturowego na terenach wiejskich

– dr Anna Jęczmyk, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

„Polska nie jest powszechnie uważana za kraj winiarski, jednak ma tradycje związane z winem i jego produkcją. Obecnie turystyka winiarska, enoturystyka, staje się coraz bardziej popularna na świecie i w Polsce. Winnice są tymi miejscami, gdzie nie tylko produkuje się wino, ale można je zwiedzić, czy przenocować, organizuje się tam biesiady przy winie, wspólne zbieranie winorośli. Celem referatu była charakterystyka winnic jako obiektów, które kultywują tradycje winiarską w Polsce łącząc ją z propagowaniem enoturystyki. (...)

W ostatnich latach można obserwować w Polsce wzrost zainteresowania uprawą winorośli i winiarstwem. Obecne tereny uprawy winorośli właściwej w Polsce pokrywają się z obszarami tradycyjnie związanymi z ich uprawą na przestrzeni wieków, a czynnikami, które sprzyjają tej sytuacji jest globalne ocieplenie klimatu oraz popularyzacja enoturystyki, co daje szansę powrotu do tradycji winiarstwa.

Winnice i uprawy winorośli mają swoje miejsce w polskim dziedzictwie kulturowym. Są one przede wszystkim widocznym elementem krajobrazu wiejskiego – uprawy, budynki związane z uprawą i przetwórstwem winorośli, ale także elementy niematerialne dziedzictwa kulturowego, tj.: wiedza, umiejętności, praktyki, idee, wartości, wyobrażenia, przekazy, czy nazwy miejsc. Ale przede wszystkim w przypadku uprawy winorośli w centrum zainteresowania znajdują się specyficzne cechy geograficzne i geologiczne plantacji winorośli, które potem mogą być nadane winu. (...)”

Agroturystyczna i kulturowa atrakcyjność polskich dróg wiejskich

– dr Henryk Legienis, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie

„Kultura ludowa jest najważniejszą kulturą każdego kraju, ponieważ świadczy o jego tożsamości. Przejawy kultury ludowej występują w różnych formach, między innymi w formach muzycznych czyli śpiewach i tańcach ludowych, budownictwie ludowym o charakterze regionalnym, twórczości rzeźbiarskiej,

hafciarskiej, garncarskiej, wycinankarskiej i innych. Ponadto kultura ludowa przejawia się w zwyczajach i obyczajach ludowych, jak również w legendach i podaniach ludowych związanych z gawędziarstwem.

Jednym z wartościowych i niedocenionych elementów przestrzeni wiejskiej są aleje i różnego rodzaju drogi wiejskie, które można rozpatrywać z punktu widzenia ich atrakcyjności krajobrazowo – kulturowej oraz edukacyjnej. Aleje i drogi polne są wyjątkowymi i nietypowymi elementami przestrzeni i krajobrazu wiejskiego i z tego względu zasługują na bardzo intensywną ochronę. Trudno sobie wręcz wyobrazić jak wyglądałyby nasze pola i łąki bez tego typu wspaniałych ciągów przyrodniczo –krajobrazowych. (...)

Wykorzystanie agroturystyczne alej oraz dróg wiejskich może być wielorakie np.:

- Można je promować jako drogi krajobrazowe na różnego rodzaju targach i innych imprezach międzynarodowych i krajowych.
- Przejazdki wzdłuż alei bryczkami w dzień i w nocy a po drogach polnych wozami drabiniastymi lub innymi nietypowymi środkami komunikacyjnymi.
- Spacerowanie po alejach i drogach wiejskich z latarkami w celu wydobycia nietypowej wtedy scenarii.
- Zainteresowanie ornitologów i miłośników przyrody nietypową fauną i florą tego typu ciągów przyrodniczo – krajobrazowych.
- Organizowanie na bazie alei i dróg wiejskich plenerów fotograficznych oraz malarskich a nawet imprez światła i dźwięku.
- Organizowanie mini konferencji dotyczącej sztuki ogrodowej, zastosowanej przy kompozycji tego rodzaju dróg oraz przeprowadzanie porównania rozwiązań krajobrazowych i przestrzennych w poszczególnych regionach Polski w relacji do innych krajów europejskich w ramach współpracy międzynarodowej.
- Wykorzystanie ścieżek przez wszystkie uprawy polowe jako ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej.
- Wykorzystanie upraw kukurydzy do tworzenia tzw., labiryntów w formie zabawy orientacyjnej dla dzieci i młodzieży szkolnej.
- Wykorzystanie ścieżek prowadzących przez uprawy zbożowe na spacerach dla seniorów lub osób z problemami neurologicznymi. (...)"

Polskie rasy zachowawcze zwierząt szansą rozwoju oferty agroturystycznej

– dr inż. Marcin Kopyra, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

„Celem referatu było przybliżenie możliwości wykorzystania zwierząt ras zachowawczych w ofercie agroturystycznej.

Zwierzęta gospodarskie pełnią ważną rolę w agroturystyce. Pośród wielu ofert gospodarstw agroturystycznych najczęściej pojawiającą się propozycją jest możliwość kontaktu ze zwierzętami poprzez obserwację i zabawę, pomoc w codziennych czynnościach gospodarskich związanych z obsługą zwierząt, rekreacja konna, zajęcia edukacyjne w zakresie biologii i chowu zwierząt oraz udział w wyrobie żywności z surowców odzwierzęcych.

Gospodarstwa agroturystyczne realizując swoją ofertę mogą w większym stopniu korzystać z polskich ras zachowawczych zwierząt gospodarskich, które od lat są hodowane i utrzymywane w drobnych gospodarstwach rolnych. Argumentami przemawiającymi za wyborem tych ras zwierząt jest nie tylko ich doskonałe przystosowanie do lokalnych warunków klimatycznych i paszowych ale też duża ich zdrowotność i długowieczność. Produkty uzyskiwane od ras zachowawczych charakteryzują się wysoką jakością a przetwarzane w gospodarstwie mogą być oferowane w sprzedaży bezpośredniej wpływając tym samym na podniesienie atrakcyjności oferty agroturystycznej.(...)

Gospodarstwa agroturystyczne posiadające zwierzęta gospodarskie stanowiące jeden z elementów rdzenia produktu agroturystycznego cieszą się dużym powodzeniem turystów wybierających wypoczynek na wsi. Jednocześnie utrzymanie ras rodzimych zwierząt gospodarskich charakterystycznych dla regionu wpisuje się w zachowanie dziedzictwa kulturowego i nadaje rangę autentyczności produktu agroturystycznego.”

Niewykorzystane turystycznie obszary dziedzictwa kulturowego na terenach wiejskich

– dr Janusz Majewski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

„Dziedzictwo kulturowe jest od dziesięcioleci silnym walorem przyciągającym turystów na wieś. Problematyka ta ma bogatą literaturę od strony krajoznawczej, socjologicznej jak i ekonomicznej. w wizerunku turystyki wiejskiej, który w uproszczeniu sprowadza się do wiejskiej sielanki, dziedzictwo kulturowe odgrywa istotną rolę. Można zaryzykować twierdzenie, że został nawet ustanowiony swoisty kanon dziedzictwa wsi. w kulturze materialnej głównym jego elementem jest wiejskie budownictwo, a w kulturze niematerialnej kultura ludowa. w ramach tych szerokich kategorii wyodrębnia się bardziej specjalistyczne formy. Jednak poza tym głównym nurtem istnieje wiele słabo lub w ogóle nie wykorzystanych form dziedzictwa, które mogą dodać atrakcyjności ofercie turystyki wiejskiej, a nawet stać się rdzeniami produktu turystycznego.

Celem referatu było wskazanie obszarów dziedzictwa kulturowego, które w turystyce wiejskiej są rzadko wykorzystywane. Wyodrębniono dwie kategorie takiego dziedzictwa: dziedzictwo kłopotliwe, wywołujące dysonans i dziedzictwo niedoceniane, nie zauważane. (...) Istnieje wiele obszarów dziedzictwa dotychczas słabo wykorzystanych, które wzbogacą i uatrakcyjnią ofertę turystyki wiejskiej. Potrzeba jednak odejścia od konwencjonalnego myślenia opartego na utartym już kanonie. (...)

Na dziedzictwo kulturowe Polski składają się różne tradycje i towarzyszące im różne narracje, czego skutkiem bywają napięcia, sprzeczności i kontrowersje. Dziedzictwo wywołujące dysonans już w samo w sobie jest interesujące, a jeśli do tego dobrze „opakowane” jako turystyczna oferta, może przyciągnąć wyedukowanego podróżnika. (...) Dziedzictwo kulturowe może być więc dla turystyki wiejskiej szansą w wymiarze edukacyjnym i emocjonalnym. Przy ogromie różnych, podobnych do siebie ofert, dziedzictwo trudne może być odkryciem, a towarzyszące mu napięcie dodatkową atrakcją. Dzięki turystyce, wrażliwości turystów niszowych, kanon dziedzictwa będzie zachowany, a dziedzictwo niechciane docenione.

(...) Odnosząc się do kwestii wykorzystania dziedzictwa kłopotliwego w turystyce wiejskiej, należy wyróżnić dwie jego sfery: oficjalną i nieoficjalną. w sferze oficjalnej czyli realizowanej na szczeblu lokalnym, władze mogą ale nie muszą chcieć się wpisywać w oczekiwaną narrację. Unikanie pokazywania „niepożądanych” elementów dziedzictwa nie musi być skutkiem oficjalnej cenzury, ale na przykład braku dofinansowania na konkretny projekt narodowy.

Jednak dziedzictwo niechciane to nie tylko kłopotliwe (...). Obserwacje z podróży po obszarach wiejskich wskazują na inne podejście osób zamieszkałych na wsi od dwóch lub więcej pokoleń a tych, które się przeprowadziły tam z miast. Potwierdzenie tego zjawiska można też znaleźć na portalu Slowhop, gdzie głównie przybysze z miast oferują noclegi w odrestaurowanych z pietyzmem wiejskich domach

Kolejny element, który został już mocno wypromowany i zaistniał w turystyce wiejskiej to kuchnia regionalna. Na początku sprowadzona do chłopskiego jadła, obecnie przechodzi ewolucję i proponuje nowe potrawy nie stricte według starych receptur ale inspirowane nimi. Wykorzystuje rośliny, które kiedyś były powszechnym składnikiem potraw, potem zostały zapomniane, teraz docenione. Przykładami są zboża: komosa, orkisz, proso i dzikie rośliny jadalne: krwawnik, fiołek, pokrzywa, babka lancetowata.

Powyższe obszary dziedzictwa, które było niewykorzystywane, a stało się ciekawą propozycją turystyczną obrazują, jak ogromne możliwości tkwią w naszej spuściźnie, jeśli podejść do niej w sposób bardziej otwarty. Poszukując

nowych wątków, rozglądając się uważnie wokół i pozwalając sobie na nadawanie nowych znaczeń, otwierają się nowe pola eksploracji dziedzictwa.”

Turystyczna działalność gospodarstw rolnych w świetle regulacji sektorowych
– Elżbieta Wyrwicz, Ministerstwo Sportu i Turystyki w Warszawie

„W referacie omówiono najważniejsze zagadnienia, związane ze stosowaniem w praktyce regulacji sektorowych w turystyce. Znacząca część tych regulacji została wprowadzona ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych, która weszła w życie 1 lipca 2018 roku.

Przedstawione zostały sytuacje, w których w ramach gospodarstwa rolnego świadczone są dodatkowe usługi turystyczne, co może powodować powstawanie imprez turystycznych, a tym samym powodować konieczność uzyskania przez rolnika wpisu do rejestru organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych. Istotne jest, aby każdy rolnik, świadczący usługi turystyczne świadomie podejmował decyzje o zakresie swojej działalności, unikając konsekwencji działalności niezgodnej z prawem.

W odróżnieniu od nowych regulacji, wprowadzonych ustawą o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych wymogi w zakresie minimalnych wymogów dla obiektów hotelarskich oraz innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie, a także zasady ewidencjonowania tych obiektów zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego już w 1997 roku i w swej istocie niewiele się zmieniły, to jednak opisane sytuacje praktyczne wskazują na to, iż regulacje te nie są powszechnie znane i często nie są w ogóle stosowane.

Działanie zgodnie z prawem i możliwość udokumentowania tego faktu to jeden z podstawowych warunków wiarygodności i jakości na rynku usług turystycznych.”

Rodzaje usług turystycznych w rozumieniu ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych

- ▶ Zakwaterowanie w celach innych niż pobytowe, które nie jest nieodłącznym elementem przewozu pasażerów (kuzetka w pociągu, kajuta na statku)
- ▶ Przewóz pasażerów
- ▶ Wynajem pojazdów samochodowych lub innych pojazdów silnikowych
- ▶ Każda inna usługa świadczona podróżnym, która nie stanowi integralnej części usług wskazanych wyżej (np. wstępy na koncerty, imprezy sportowe, wycieczki lub wstępy do parków rozrywki, wycieczki z przewodnikiem, karnety narciarskie, wypożyczanie sprzętu turystycznego i sportowego, zabiegi balneologiczne)

www.msit.gov.pl

Rolnik prowadzący gospodarstwo rolne stanie się przedsiębiorcą ułatwiającym nabywanie powiązanych usług turystycznych w przypadku:

- ▶ sprzedaży klientowi usługi zakwaterowania w gospodarstwie rolnym za jednoczesnym umożliwieniem i ułatwieniem wybrania i opłacenia dodatkowych usług turystycznych pochodzących od innych podmiotów;
- ▶ ułatwienia klientowi w sposób skierowany bezpośrednio do innego usługodawcy zawarcia dodatkowej umowy o usługę turystyczną, jeżeli zostanie ona zawarta w przeciągu 24 godzin od potwierdzenia rezerwacji usługi zakwaterowania w gospodarstwie rolnym.
- ▶ wynajmu pokoi i miejsc na ustawianie namiotów, jeśli dodatkowo ułatwia nabywanie usług turystycznych (poza wynajmem samochodów i przewozem), jeżeli te ostatnie stanowią więcej niż 25% łącznej wartości takiego produktu turystycznego.

www.msit.gov.pl

Rolnik prowadzący gospodarstwo rolne nie będzie organizatorem turystyki, gdy:

- ▶ 1. wynajmuje pokoje i miejsca na ustawianie namiotów i dodatkowo świadczy usługi turystyczne (poza wynajmem samochodów i przewozem), jeżeli te ostatnie stanowią mniej niż 25% łącznej wartości takiego pakietu;
- ▶ 2. wynajmuje pokoje i miejsca na ustawianie namiotów i dodatkowo świadczy usługi turystyczne (poza wynajmem samochodów i przewozem), jeżeli te ostatnie nie są reklamowane jako ważny element takiego pakietu. Przykładem może być łączenie możliwości najmu krótkotrwałego z usługą zwiedzania rezerwatu przyrody, jeżeli stanowi ono tylko swego rodzaju „dodatek” do głównej usługi;
- ▶ 3. gość w gospodarstwie rolnym po rozpoczęciu korzystania z obiektu, dojdzie do wniosku, że chciałby zakupić u rolnika dodatkową usługę turystyczną w postaci przewodnictwa po okolicy (świadczoną przez rolnika);

www.msit.gov.pl

Rolnik prowadzący gospodarstwo rolne nie będzie organizatorem turystyki, gdy:

- ▶ 4. w ramach usługi zakwaterowania świadczy usługi, które są nieodłączną częścią tej usługi turystycznej. Chodzi tu na przykład o sprzątnięcie zapewnione w ramach zakwaterowania lub dostęp do urządzeń na miejscu, takich jak np. boisko, sala bankietowa, sauna lub sala treningowa przeznaczona dla gości;
- ▶ 5. organizuje pakiety turystyczne trwające krócej niż 24 godziny i nie obejmujące zakwaterowania;
- ▶ 6. prowadzi swoją działalność na zasadach niezarobkowych, kierowaną do ograniczonej grupy osób i okazjonalnie (w przypadku agroturystyki, sytuacja ta musiałaby dotyczyć modelu, który nie jest nastawiony na zysk, co w praktyce wydaje się nierealne).

www.msit.gov.pl

Wsparcie i doradztwo dla młodzieży w zakresie zawodów związanych z dziedzictwem kulturowym w ramach sieci stowarzyszeń transnarodowych
– doświadczenia projektu ERASMUS+ MINERVA
– Karolina Boba, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie

„Przedmiotem referatu była prezentacja międzynarodowego projektu Youth-European Cultural Heritage [MINERVA], współfinansowanego w ramach Programu Erasmus+. Inicjatywa jest realizowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie we współpracy z organizacjami z Bułgarii, Czech, Hiszpanii, Polski, Turcji i Włoch od września 2018 roku do sierpnia 2020 roku.

Celem projektu jest poprawa jakości usług związanych ze wsparciem i doradztwem dla młodych ludzi w zakresie zawodów związanych z dziedzictwem kulturowym w ramach sieci stowarzyszeń transnarodowych. Projekt wykorzystuje wartość społeczną i edukacyjną europejskiego dziedzictwa kulturowego, w szczególności jego potencjał do tworzenia miejsc pracy, generowania wzrostu gospodarczego i spójności społecznej. Głównym zadaniem w ramach projektu jest stworzenie europejskiej platformy z narzędziami online dla osób, które na co dzień pracują z młodymi ludźmi.

Potrzeba realizacji projektu zdeterminowana jest brakiem wiedzy i specjalistycznych porad dla młodych ludzi na temat możliwości pracy w obszarze dziedzictwa kulturowego. Usługi dla młodzieży, w tym świadczone przez organizacje pozarządowe, firmy szkoleniowe, instytuty i agencje zatrudnienia zajmujące się młodzieżą, powinny być bardziej aktywne w rozwijaniu działań w celu wspierania młodych ludzi, jako specjalistów w zakresie dziedzictwa kulturowego. Implikuje to potrzebę szkolenia osób pracujących z młodymi ludźmi w celu wyposażenia ich w niezbędne narzędzia do inicjowania i kierowania działań skierowanych do młodzieży.

Projekt MINERVA obejmuje wymianę dobrych praktyk oraz wdrażanie sieci współpracy na poziomie europejskim. Ma to ułatwić kształtowanie u młodzieży umiejętności związanych z wykorzystywaniem dziedzictwa kulturowego. Pozwoli to także na szkolenie liderów młodzieżowych oraz rozwój europejskiej platformy z narzędziami internetowymi dla osób pracujących z młodymi ludźmi oraz pośredników pracy, aby zainspirować ich i przyczynić się do rozpowszechniania zatrudnienia w obszarze dziedzictwa kulturowego wśród młodzieży. Promowanie tego ostatniego jest niezwykle istotne, ponieważ jak pokazują dane statystyczne, młodzi ludzie są bardzo zmotywowani, aby wykorzystać swoją energię i kreatywność do rozwijania pracy związanej z europejskim dziedzictwem kulturowym.

Projekt MINERVA wpisuje się w działania statutowe Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie. Przyczyniając się, w swoich założeniach do tworzenia miejsc pracy wspiera rozwój jednego z podstawowych zadań Centrum, jakim jest rozwój przedsiębiorczości. Założenia projektu wpisują się w promowaną przez CDR nową unijną inicjatywę zwaną Smart Village której jednym z jej głównych założeń jest lepsza waloryzacja dziedzictwa kulturowego w celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich.

Więcej informacji o projekcie MINERVA można znaleźć na stronie internetowej: www.minerva-erasmus.eu

Aktywizacja zawodowa kobiet poprzez turystykę dziedzictwa na obszarach wiejskich – raport z badań w ramach projektu ERASMUS+ REWARD

– Elżbieta Kmita-Dziasek, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie

„Celem referatu była charakterystyka potencjału przedsiębiorczości kobiet w zakresie turystycznych usług komplementarnych związanych z rolnictwem wielofunkcyjnym i dziedzictwem kulturowym. Analizę oparto o studia literaturowe oraz wyniki badań empirycznych prowadzonych w ramach projektów międzynarodowych, krajowych i regionalnych, w szczególności projektu REWARD: Raising Employability of Women through entrepreneurial Activities fostering Rural Development“ [Podnoszenie zdolności do zatrudnienia kobiet poprzez działania przedsiębiorcze wspierające rozwój obszarów wiejskich]. Centrum Doradztwa Rolniczego jest jednym z partnerów projektu REWARD realizowanego od listopada 2018 do kwietnia 2021 roku w ramach Programu Erasmus+ . Poza Polską w projekcie biorą udział Belgia, Czechy, Hiszpania, Francja i Słowenia.

W rozwoju obszarów wiejskich ważną rolę odgrywają kobiety. Analiza aktualnej sytuacji społeczno-demograficznej uwarunkowanej historycznie wskazuje na ich wiedzę, kompetencje i potencjał, jaki może zostać wykorzystany do zwiększania aktywności w zakresie działań wielofunkcyjnych. Badania potwierdzają, że szansą dla kobiet wiejskich na ich aktywizację zawodową jest turystyka wiejska, której szczególnym zasobem są wielofunkcyjne gospodarstwa rolne.

Na perspektywy rozwoju wielofunkcyjności w rolnictwie i na obszarach wiejskich korzystnie wpływa wzrost świadomości społeczeństwa na temat walorów przyrodniczo-kulturowych wsi i jakości tradycyjnej żywności. Szczególnego znaczenia nabierają zasoby dziedzictwa kulturowego, które wciąż są w niskim stopniu wykorzystywane, a które mogą w bardzo różnorodny sposób wspierać i wzbogacać działalność gospodarstw, w tym gospodarstw agroturystycznych.

Zaangażowanie kobiet w rolnictwo wielofunkcyjne i turystykę dziedzictwa sprzyja ich dalszemu upodmiotowieniu oraz pokazuje, że tradycyjne wartości w istotny sposób kształtują sytuację również rozwiniętych społeczności wiejskich.”

Sesje tematyczne

**XVIII OGÓLNOPOLSKIE
SYMPOZJUM AGROTURYSTYCZNE**

**„Polskie dziedzictwo kulturowe
szansą rozwoju turystyki wiejskiej”**

Zioła w tradycji kulturowej polskiej wsi

prowadzenie: lek. med. Robert Księżopolski, Dom Sądecki, *Societas Scientiarum Klukoviana et Jablonoviana*

Na sesję złożyły się z następujące części:

1. Wprowadzenie poświęcone roli roślin leczniczych i aromatycznych w kulturze materialnej wsi, tradycji stosowania roślin dzikich zwłaszcza w diecie ludzi i zwierząt różnych regionów Polski oraz regionu Karpat.
2. „Domowa apteczka ziołowa” - przetwórstwo wybranych gatunków roślin leczniczych i aromatycznych. Surowce zielarskie w domowej apteczce ziołowej.
3. Zbiór roślin dzikich ze stanu naturalnego w Polsce - zasady certyfikacji, wymagania jakie należy spełnić, analiza punktów krytycznych i możliwości współpracy z jednostkami certyfikującymi.

Podsumowanie i wnioski:

- Dzikie rośliny lecznicze i aromatyczne stanowiły od wieków ważny element tradycji oraz wiedzy praktycznej, w zakresie wykorzystania roślin dzikich dla potrzeb przemysłu wiejskiego (np. stolarstwo, barwienie tkanin, przetwórstwo i inne), a także lub przede wszystkim wykorzystania dzikich roślin dla celów żywieniowych i leczniczych.
- Współcześnie wiedza tradycyjna dotycząca wykorzystania dzikich roślin w celach praktycznych: żywieniowych, leczniczych, zwyczajowych i dekoracyjnych jest poddana szybkiej erozji ze środowiska wiejskiego, a zastępuje ją w coraz większym stopniu kultura popularna.
- Nośnikiem tradycji ludowego zielarstwa są regionalne oraz lokalne zwyczaje i obrzędy związane z wykorzystaniem ziół w życiu społecznym, religijnym i w gospodarstwie domowym, w tym m.in. tradycyjne dania kuchni regionalnej, wykorzystujące popularne rośliny lecznicze i aromatyczne z lokalnych zasobów (np. barszcz zwyczajny, jarzębina, kalina, głóg, dziki bez, mniszek lekarski, czosnek niedźwiedzi i wiele innych).
- Ważnym elementem krajobrazu kulturowego wsi, obok trwałych obiektów kultury materialnej, były ogrody, ogródki ziołowe i tzw. zielniki, które gromadziły w pobliżu gospodarstwa rzadsze gatunki lecznicze roślin dzikich.
- Współcześnie ogródki ziołowe przy gospodarstwach agroturystycznych mogą pełnić cenne funkcje praktyczne (źródło roślin leczniczych i przypraw dla domowego przetwórstwa), a także funkcje dekoracyjne, edukacyjne i przyrodnicze, a jednocześnie stanowić atrakcję dla gości odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne.

- Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i przyrodniczych w tradycyjnej gospodarce wiejskiej jest cennym zjawiskiem społecznym i kulturowym, które może przyczyniać się do rozwoju ekonomicznego gospodarstw, z jednoczesnym poszanowaniem zasad zachowania lokalnej różnorodności biologicznej.
- Wykorzystywanie roślin leczniczych i aromatycznych pozyskanych ze stanowisk naturalnych może stanowić źródło dodatkowego przychodu dla gospodarstw i element promocji działalności agroturystycznej.
- Nawiązanie do zasad życia w poszanowaniu natury i zachowania jej zdolności do corocznego odnowienia się, głęboko obecne w tradycji kulturowej polskiej wsi, są wartościami samymi w sobie, a także celami ekologicznej gospodarki rolnej, do których staramy się zbliżyć.

Użyteczność prawnych instrumentów ochrony dziedzictwa kulturowego wsi dla wspierania rozwoju turystyki wiejskiej

prowadzenie: dr Jerzy Raciborski, Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

Celem dyskusji była próba określenia zakresu prowadzonych już lub postulowanych badań w zakresie polityki wspierającej rozwój obszarów wiejskich, w szczególności poprzez turystykę, a także sformułowanie oceny istniejącego stanu prawnego i sformułowanie ewentualnych postulatów dotyczących jego zmiany.

Pojęcie prawnych instrumentów ochrony dziedzictwa kulturowego wsi nie jest jednoznaczne, ale łatwo wskazać instrumenty prawne, które na zachowanie dziedzictwa mogą mieć wpływ. Równocześnie przepisy te determinują warunki rozwoju turystyki wiejskiej. w szczególności wymienić można:

- przepisy dotyczące ochrony przyrody, ładu przestrzennego i krajobrazu,
- przepisy techniczno-budowlane, określające wymagania dla budynków i ich usytuowania, a także przepisy o ochronie przeciwpożarowej,
- przepisy kształtujące ustrój rolny wsi, w tym obrót ziemią,
- przepisy dotyczące wytwarzania żywności, zarówno nieprzetworzonej, jak i przetworzonej,
- przepisy dotyczące warunków podejmowania działalności pozarolniczej na wsi, w tym działalności regulowanej np. w zakresie usług turystycznych, przewozowych itp.,
- przepisy wspierające tradycyjne rzemiosło i twórczość ludową,
- przepisy wspierające organizacje wiejskie, określające warunki funkcjonowania instytucji kultury i edukacji.

W odniesieniu do każdego z tych obszarów potrzebna jest refleksja nad celowością i skutecznością regulacji, w tym nad jej skutkami dla budowania atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty turystyki wiejskiej.

Wnioski z dyskusji:

- W pierwszej kolejności oceniono przepisy dotyczące ochrony przyrody, ładu przestrzennego i krajobrazu uznając, że krajobraz wiejski i charakterystyczne dla wsi układy przestrzenne są podstawowym wyróżnikiem także z punktu widzenia turystyki wiejskiej. Lokalizowane w przestrzeni wsi nowe obiekty, w tym coraz powszechniejsze szeregowe zespoły domków turystycznych, dobrze odpowiadają bieżącym potrzebom turystów, ale źle wpływają na wartości kulturowe. Paradoksalnie, podobne znaczenie ma lokalizowanie siedlisk poza terenami zabudowanymi, wymuszające następnie lokalizowanie infrastruktury liniowej i rozprzestrzenianie się chaotycznej zabudowy. Istniejące instrumenty prawne byłyby wystarczające dla zapewnienia ochrony, gdyby były wykorzystywane. Interesującym i bardzo potrzebnym obszarem badań byłoby ustalenie, jakimi motywami kierują się władze gmin i powiatów, dopuszczające lokalizowanie nowych inwestycji turystycznych na terenach wiejskich, jaka jest skala tej nowej zabudowy i jak wpływa ona na rynek lokalny.
- Z powyższym zagadnieniem wiąże się kwestia wymagań stawianych przez przepisy techniczno-budowlane i przepisy o ochronie przeciwpożarowej, dla budynków i ich usytuowania. w ocenie dyskutantów, dla zachowania wartości kulturowych wsi sprawą najistotniejszą jest możliwość lokowania usług turystycznych w budynkach mieszkalnych i gospodarczych zagród wiejskich. Jednak praktyka pokazuje, że adaptacje takich budynków jest bardziej kosztowna i długotrwała, niż budowanie obiektów nowych, także poza dotychczasowymi osiedlami. Na badanie zasługuje określenie instrumentów wsparcia, oferowanych obecnie i ewentualnie postulowanych, pozwalających wykorzystać wartościowe budynki mieszkalne i gospodarskie w działalności usługowej.
- Bardzo wysoko oceniono zmiany w przepisach dotyczących wytwarzania żywności, zarówno nieprzetworzonej, jak i przetworzonej metodami innymi niż przemysłowe i związany z tym rolniczy handel detaliczny. Nowe regulacje stwarzają możliwość kooperacji producentów z osobami świadczącymi usługi turystyczne i pozwalają na osiągnięcia dochodów zapewniających stabilizację gospodarstw.
- W ocenie dyskutantów przepisy dotyczące warunków podejmowania działalności pozarolniczej na wsi, w tym działalności regulowanej np. w zakresie

usług turystycznych czy przewozowych, wymagają rozpowszechnienia i wyjaśnienia, bowiem nie stanowią same w sobie utrudnienie w prezentowaniu oferty turystycznej opartej na wartościach kulturowych wsi, zmuszają jednak do jednoznacznego formułowania ofert i warunków umów.

- Dotychczasowe przepisy wspierające tradycyjne rzemiosło i twórczość ludową nie powinny być ograniczeniem w proponowaniu przez środowisko wiejskie produktów bardziej innowacyjnych, a decydująca powinna być skala produkcji, a nie formalne zaliczanie do tradycji czy twórczości charakterystycznej dla regionu. Problem ten stwarza także obszar badawczy z pogranicza kultury i ekonomii.

Kategoryzacja Wiejskiej Bazy Noclegowej jako narzędzie zachowania dziedzictwa kulturowego w ofercie turystyki wiejskiej

prowadzenie: Wiesław Czerniec, prezes Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”

Prezentacje wprowadzające:

1. Kategoryzacja Wiejskiej Bazy Noclegowej jako narzędzie zachowania dziedzictwa kulturowego w ofercie turystyki wiejskiej, Andrzej Mikołajewicz – członek Zarządu PFTW „GG”.

Prezentacja rozpoczęła się od sentencji „Ludzie potrzebują nie tylko skrzydeł, ale i korzeni”. Następnie odniesiono się do zjawiska „Tożsamości” i jej definicji. Zwrócono uwagę, że aby osiągnąć sukces w prowadzeniu działalności w turystyce wiejskiej i agroturystyce należy umiejętnie połączyć walory przyrodnicze i kulturowe z wysokim standardem bazy turystycznej. Dlatego kryteria w ramach kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej są wyznacznikami jakości, które powinny stanowić podstawę budowania produktów, w tym produktów opartych na wartościach kulturowych.

2. Włoski system kategoryzacji na rzecz rozwoju i promocji turystyki wiejskiej, Katarzyna Orzechowska – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Zaprezentowano doświadczenia włoskie w zakresie wdrażania systemu certyfikacji i jego wpływu na zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi. Na przykładzie Marki „Roter Hahn” (Czerwony Kogut) pokazano ewolucję, jaka nastąpiła na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat w systemie certyfikacji. Omawiając kryteria oceny wskazano wymagania odnoszące się do produktu, a nie tylko do infrastruktury.

3. Promocja Kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej, z Wiesława Czerniec – prezes PFTW „GG”.

Zaprezentowane zostały formy promocji systemu kategoryzacji oraz obiektów, które poddały się ocenie. Są to m.in. kampanie w sieciach społecznościowych, promocja w serwisach internetowych, w materiałach promocyjnych wydawanych przez Federację oraz Polską Organizację Turystyczną. Gospodarstwa skategoryzowane uzyskują również dodatkowe punkty w ramach konkursu „Na wsi najlepiej”. System kategoryzacji stanowi ważny element wyboru oferty przez turystę w zakresie jakości usług, a podział pomiędzy kwatery sklasyfikowane jako „Wypoczynek na wsi” i Wypoczynek u rolnika” pozwala turystyce na wybór typowych gospodarstw agroturystycznych.

4. Kategoryzacja Wiejskiej Bazy Noclegowej w Polsce - GDZIE JESTEŚMY?, czyli diagnoza stanu DOKĄD ZMIERZAMY?, czyli koncepcja rozwoju, Iwona Majewska – Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, autorka Programu Rozwoju i Promocji Systemu Kategoryzacji Obiektów Agroturystycznych i Obiektów Turystyki Wiejskiej.

Przedstawiono główne założenia Programu Rozwoju i Promocji Systemu Kategoryzacji Obiektów Agroturystycznych i Obiektów Turystyki Wiejskiej przygotowanego w roku 2014. Skoncentrowano się na korzyściach dla klientów (turystów) oraz kwaterodawców. Przedstawiono również rekomendacje strategiczne dla promocji i wdrożenia systemu. Należy przy tym stwierdzić, że pomimo kilku lat od opracowania dokumentu wiele z działań zaprogramowanych nie zostało zrealizowanych i ciągle są aktualne do wdrożenia.

Wnioski z dyskusji:

- System Kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej jest ważnym narzędziem kształtowania jakości usług turystyki wiejskiej,
- Wiele z wniosków oraz zaprogramowanych działań zawartych w Programie Rozwoju i Promocji Systemu Kategoryzacji Obiektów Agroturystycznych i Obiektów Turystyki Wiejskiej opracowanego w 2014 roku jest ciągle aktualnych i godnych realizacji,
- System Kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej jest doskonałym uzupełnieniem „przestarzałych” minimalnych wymagań dla tzw. „innych obiektów hotelarskich”,
- Wymagania zawarte w systemie, w szczególności w odniesieniu do kategorii obiektów „Wypoczynek u rolnika” stanowią wyznacznik przygotowania oferty rozumianej przez turystę jako agroturystyka,
- System kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej powinien podlegać modernizacji i ewaluować z „systemu infrastrukturalnego” w kierunku „systemu produktowego”,

- Wzorem doświadczeń „włoskich” system klasyfikacji powinien być narzędziem ochrony wartości polskiej wsi, szczególnie w zakresie dziedzictwa kulturowego,
- Istnieje konieczność zwiększenia nakładów na promocję systemu wśród potencjalnych turystów,
- System klasyfikacji Wiejskiej Bazy Noclegowej w Polsce jest obecnie w punkcie krytycznym. Brak podjęcia działań polegających na szkoleniu inspektorów, promocji systemu wśród kwaterodawców a zwłaszcza wśród turystów, modernizacji systemu i dostosowaniu go do współczesnych wyzwań, przygotowania narzędzi internetowych pozwalających na jego funkcjonowanie - spowoduje w ciągu 1- 2 lat całkowite zaprzestanie jego funkcjonowania.

Potencjał niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi – szanse i zagrożenia

Prowadzenie: dr Arkadiusz Jełowicki, kustosz Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Na sesję złożyła się następująca problematyka:

1. System ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (ndzk) w Polsce i na świecie: a) konwencja UNESCO, definicje ndzk i tradycji – różnice, b) lista UNESCO, c) listy krajowe ndzk – przypadek Włoch, gdzie nie ma takiej listy, d) hierarchiczny system ochrony ndzk w Polsce: ministerstwo i Rada ds. ndzk, muzea i domy kultury, stowarzyszenia, depozytariusze.
2. Rada ds. ndzk; krajowa lista ndzk, NID.
3. Program Kultura ludowa i tradycyjna MKiDN jako mecenat ndzk.
4. Instytucje kultury w ochronie ndzk – RIK w Katowicach, gminne domy kultury.
5. Ruch muzeów domowych.
6. Stowarzyszenia i osoby indywidualne – regionalne stowarzyszenia, KGW, stowarzyszenia lokalne (wiejskie), liderzy społeczności lokalnych.
7. Muzea publiczne jako ogniwo w systemie ochrony dziedzictwa – muzea w Kolbuszowej (badania terenowe dot. Kulinariorów), skanseny i festyny, MPŚ w Słupsku (przypadek Swołowa). Czy muzea publiczne mogą być zagrożeniem dla agroturystyki?
8. Muzeum w Szreniawie: badania, wydawnictwa, społeczny feedback.
9. Przykłady dziedzictwa w Polsce:

- Szopkarstwo krakowskie – wieś w mieście? Stosunek mieszkańców miasta i wsi do kultury tradycyjnej.
- Siwki w Chorzeminie – Od lokalnego zwyczaju do regionalnego dziedzictwa.
- Spycimierz – kwietne dywany na Boże Ciało – w drodze do festynu/komercjalizacji? Sukces i komercjalizacja tradycji – zagrożenie czy oczekiwany efekt.
- Pruchnik i palenie Judosza w 2019 roku – czy każdą tradycję należy przestrzegać?

Refleksje prowadzącego:

Bardzo często dziedzictwo materialne i niematerialne funkcjonuje w różnych kontekstach kulturowych, historycznych, etnicznych. Dla przykładu: co innego kościół, a co innego, cerkiew – to zupełnie różne obiekty i nie wolno ich mylić ze sobą, i dalej. Ważne jest by odróżniać rekonstrukcje od budynków wprost przeniesionych z dawnych lokacji (np. w skansenach), a jeszcze ważniejsze jest by mieć świadomość istnienia zupełnie nowych „zabytków” zbudowanych na zasadzie „modeli 1:1”. Te ostatnie obiekty, dwuznaczne z punktu widzenia heritologii, nie są dziedzictwem, ani żadnym zabytkiem, a jedynie współczesną kopią. Tu ewidentnym przykładem jest Miasteczko Galicyjskie usytuowane tuż przy Sądeckim Parku Etnograficznym Nowym Sączu. Pierwsze wybudowano w tym stuleciu w oparciu o stare plany ale ze współczesnych materiałów budowlanych; drugie składa się z budynków przeniesionych (translokowanych) na teren skansenu. To zasadnicza różnica w kontekście dziedzictwa kulturowego. Nie możemy sugerować turystom, że oglądają autentyczny galicyjski rynek sprzed 100 czy więcej lat, gdyż jest to atrapa, scenografia, kreacja.

Dochodzimy tutaj do kolejnej arcyważnej sprawy. Czy i na ile możemy „udawać” przed widzami, turystami, że prezentowana rzeczywistość (budynki), praktyki (np. umiejętności rzemieślnicze) są autentyczne? Pamiętajmy, że spora część turystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne liczy na bezpośredni kontakt z „prawdziwą” wsią, którą pewnie rozumieją stereotypowo. a więc autentyczna (czyli po prostu stara wiekiem) chata, chleb (wyrabiany w ten sam sposób od pokoleń) czy rzemiosło (przechodzące z ojca na syna). Jeżeli używamy metki autentyczności, zasiedzenia, lokalności można łatwo wpaść w pułapkę. Gdy widz-turysta „odkryje”, że jest to pewnego rodzaju rzeczywistość wyobrażona, a nie przejęta w spadku, może on poczuć się oszukany.

Kolejną ważną kategorią jest autentyczność. Jest ona niezwykle trudna do zdefiniowania, a zarazem niezwykle czuła etycznie (o czym trochę już było). Po pierwsze niełatwo znaleźć wyznaczniki co jest autentyczne. Dla jednych bę-

dzie to co jest „stare”. Czyli jakie: sprzed 1945 r., czy sprzed 1989 r.? Dla kolejnych to co jest wykonane ze starych materiałów lub starymi technikami. i znów: ile procentowo tych starych materiałów ma być, czy stara technika dopuszcza używanie mechanicznych, elektrycznych narzędzi? Jeszcze wyraźniej widać to w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Czy autentycznym jest rzemieślnik, którego umiejętności nie są spadkiem po przodkach, a nauczył się ich z książek? Czy autentyczne są zwyczaje, które ulegają transformacji i wchodzi w kontakt z popkulturą? Zakończę ten wątek parafrazując znany cytat z filmu Stanisława Barei: Ile jest autentyczności w autentyczności?

Kolejnym problemem wartym zauważenia jest to co nazywane jest dziedzictwem bez dziedziców. Najczęściej w tym kontekście wymienia się dobra kulturowe, które pozostały po grupach etnicznych, religijnych współcześnie już niezamieszkujących konkretny obszar. Mam tu przede wszystkim na myśli zabytki po wymordowanych Żydach, wysiedlonych Ukraińcach czy Niemcach. Na wspomnianych obszarach po 1945 r. zasiedlono Polaków (ale i Ukraińców), którzy na początku traktowali do dziedzictwo obco czy nawet wrogo. Od kilku dekad nastawienie to zmienia się. Dochodzi teraz nawet do sytuacji specyficznego zawłaszczanie lub polonizowania tej materii. Równoległym do tego jest proces zacierania różnicy pomiędzy kulturami, co może przenieść się na społeczne odczucia. Chodzi w tym przypadku o traktowanie miasteczek żydowskich jako zawsze polskich, a Przemysła jako monokulturowego miasta. Problem ten jest już od wielu lat przedmiotem refleksji naukowej, by wspomnieć dorobek Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu.

Najważniejszym współcześnie zagrożeniem dla dziedzictwa kulturowego w Polsce jest jego festynizacja. Rozumiem za tym już nienowym określeniem (przywołuje tu publikacje na ten temat Waldemara Kuligowskiego, Izabelli Bukraby-Rylskiej czy swoje własne) pewnego rodzaju standaryzowanie funkcjonowania, prezentowania i upowszechniania dziedzictwa. Niestety schemat tego jest prosty i działający także w innych dziedzinach (koncerty muzyczne, wydarzenia sportowe). Polega to w skrócie na zorganizowaniu festynu, najczęściej na wolnym powietrzu, gdzie anturazem, zdawałoby się głównego powodu spotkania, są namioty z logo browarów, baloniki, stragany z tzw. chińszczyzna, grillowane jedzenie i toitoiki. Problem w tym, że ten wystrój jest ważniejszy od motywu spotkania. Czasami wręcz wyjąławia przekaz o dawnej kulturze. Jak niebezpieczne to zjawisko widać było szczególnie w referatach opowiadających o wykorzystaniu kultury tradycyjnej w turystycznych atrakcjach, takich jak dni chleba, święto pierogów, miodu itp. Sama forma festynu nie jest sama w sobie zła. Złe jest jej totalne unifikowanie wydarzeń, bądź co bądź odrębnych, w jedno i to samo. Widzowie nie zawsze są w stanie odróżnić święto chleba od dni gminy,

co deprecjonuje pierwotny (w zamierzeniach organizatorów) przekaz kulturowy. Drugim zagrożeniem tej formuły jest jej automatyzm i rutyna. a to jak wiemy szybko przestaje podobać się. Problem festynizacji jest poważny. Łatwo go zdiagnozować, opisać, o wiele trudniej o kontrpropozycje czy program pozytywnych zamian. Najważniejsze jest nadal badać to zjawisko poszukując wartościowych przykładów. Jeszcze ważniejsze jest chyba by sami organizatorzy takich wydarzeń mieli świadomość niebezpieczeństw związanych z tą formułą.

Na koniec chciałbym zwrócić uwagę na dwa, już zupełnie pozytywne, zjawiska, które wpływają na zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego na wsi. Jestem pewien, że osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne znają ich wartość i chętniej wchodzić we współpracę. Mowa o Kołach Gospodyń Wiejskich, których w Polsce ma być ok. 5 tys. To olbrzymia struktura społeczna na obszarach pozamiejskich. Po latach „chudych” (lata 90. XX wieku) można odnieść wrażenie, że nastąpił renesans tej formy aktywności. Dziś poszczególne koła gospodyń organizują życie kulturalne we wsiach, aplikują o granty, dotacje do urzędów, ministerstw. Chyba najważniejszym i nie zawsze właściwie docenianym, jest ich działalność w sferze kulinariów. Upowszechniają stare przepisy, eksperymentują tworząc nowe. Sporo w tym co Eric Hobsbawm nazywał tradycji wynalezionych ale w tym przypadku nie jest to negatywne zjawisko. Nazwałbym raczej to twórczym wykorzystaniem i transformacją kulturową. Drugim ważnym aktorem stojącym na straży dziedzictwa kulturowego wsi są mistrzowie tradycji. Nazywam tak (za jednym z programów grantowych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) ludzi, którzy potrafią, pamiętają, umieją wykonywać elementy pochodzące z kultury ludowej. Będą to muzycy, pieśniarki, rzemieślnicy itp. postaci. Są oni zarazem strażnikami lokalnej pamięci. Czyni to z nich osoby dla (zachowania) kultury danego obszaru kluczowe.

Tematyczne warsztaty terenowe „Interpretacja dziedzictwa kulturowego w turystyce”

**XVIII OGÓLNOPOLSKIE
SYMPOZJUM AGROTURYSTYCZNE**

**„Polskie dziedzictwo kulturowe
szansą rozwoju turystyki wiejskiej”**

Dziedzictwo NATURY – regionalizm roślinno-przyrodniczy

miejsce zajęć: Ogród Botaniczny UJ w Krakowie
prowadzenie: prof. dr hab. Józef Mitka, kierownik Zakładu Ogród Botaniczny UJ

Założony w 1783 roku Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego jest obecnie najstarszym tego typu obiektem w Polsce. Powstał z inicjatywy Komisji Edukacji Narodowej jako zakład pomocniczy katedry chemii i historii naturalnej gromadzi dziś tysiące okazów roślin na powierzchni prawie 10 ha. Ogród odgrywa dużą rolę w rozwoju nauki, edukacji i kultury Krakowa jako miejsce badań, inspiracji artystycznych oraz "żywe muzeum" flory świata odwiedzane co roku przez tysiące osób. Ogród został wpisany do rejestru zabytków, jako cenny obiekt przyrody, pomnik historii nauki, sztuki ogrodniczej i kultury.

Zajęcia obejmowały wykład i zwiedzanie ogrodu.

Dziedzictwo TOŻSAMOŚCI – szopkarstwo krakowskie

miejsce zajęć: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Oddział Celestat,
prowadzenie:

- Małgorzata Niechaj kustosz MHK, kierownik Oddziału Celestat
- Filip Fotomajczyk, szopkarz.

W Oddziale Celestat prezentowana jest wystawa czasowa „Krakowskie tradycje i legendy na Trasie Obronności”. To niezwykła prezentacja tradycji i symboli skumulowana w szopkach krakowskich – unikatowych dziełach powstałych w wyniku wyjątkowego rzemiosła kultywującego tradycje szopkarstwa krakowskiego wpisanego na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO. Prezentowane szopki pochodzą ze zbiorów szopkarzy, gdzie obok dzieł mistrzów znalazły się szopki dzieci, młodzieży i rodzinne oraz ze zbiorów MHK szopki zakupione po ostatnim konkursie i dwustronne – w sezonie zimowym prezentowane na placach Krakowa.

Zajęcia obejmowały zwiedzanie wystawy szopek krakowskich oraz pokaz technik budowania szopki krakowskiej – konstrukcja, dekoracje, postaci.

Dziedzictwo SMAKU – obwarzanek krakowski

miejsce zajęć: Żywe Muzeum Obwarzanka,
prowadzenie: Marta Włodarczyk, licencjonowany przewodnik po Krakowie
oraz przewodniczy w Muzeum.

Obwarzanek krakowski jest niewątpliwie najsmaczniejszym symbolem Krakowa. Sprzedawany codziennie w ponad 150 tysiącach sztuk, może poszczycić się ponad 600-letnią tradycją oraz unijnym znakiem Chronione Oznaczenie Geograficzne, co podkreśla jego znaczenie dla kulinarnego dziedzictwa Krakowa.

Misją Żywego Muzeum Obwarzanka jest interaktywne przedstawienie historii i tradycji wypieku obwarzanka. Odwiedzający Muzeum odkrywają wszystkie jego tajemnice i poznają unikatowy proces jego produkcji. Po zakończeniu pokazu każdy uczestnik wyszedł z głową pełną wiedzy, trzymając w ręku własnoręcznie wykonanego obwarzanka.

Zajęcia obejmowały spacer dydaktyczny z licencjonowanym przewodnikiem oraz warsztaty wypieku obwarzanków krakowskich w Muzeum Obwarzanka

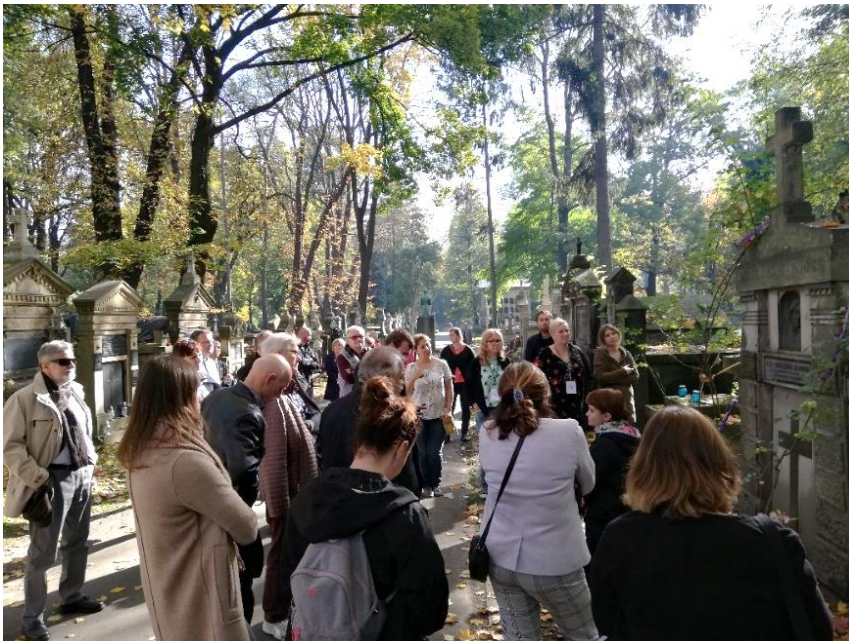

Dziedzictwo PAMIĘCI – zabytkowe nekropolie

miejsce zajęć: Cmentarz Rakowicki,
prowadzenie: Agnieszka Kuźma, licencjonowany przewodnik po Krakowie.

Cmentarz Rakowicki to najstarszy cmentarz miejski założony w 1803 roku - miejsce pochówku oraz przestrzeń symboliczna wypełniona arcydziełami architektury i rzeźby funeralnej. Cmentarz był kilkakrotnie powiększany, aktualnie zajmuje ponad 42 ha powierzchni i ok. 75 tys. grobów. Nekropolia jest miejscem pochówku krakowian, zarówno zwykłych obywateli miasta, jak i tych zasłużonych: twórców kultury, naukowców, przedstawicieli znanych rodów, działaczy niepodległościowych, politycznych i społecznych, uczestników ruchów niepodległościowych, powstań, obu wojen światowych i innych. Cmentarz Rakowicki jako pomnik kultury narodowej, miejsce spoczynku wielu zasłużonych osób, a także wartościowy zespół zabytków sztuki nagrobnej, został w 1976 r. decyzją Urzędu Miasta Krakowa wpisany do rejestru zabytków (nr rejestru A-584).

Zajęcia odbyły się w formie historycznej trasy zwiedzania z licencjonowanym przewodnikiem.

Dziedzictwo TWÓRCZOŚCI – krakowska koronka klockowa

miejsce zajęć: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Oddział Celestat,
prowadzenie: prof. Justyna Łukaszewska-Haberkowa, Akademia Ignatianum
oraz twórczynie ze stowarzyszenia „Koronczarki Ziemi Krakowskiej”.

Krakowska Koronka Klockowa została wpisana na Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Polski. Jest to jedna z najtrudniejszych technik koronczarskich. Wymaga dużo czasu, cierpliwości i żmudnej pracy, dzięki czemu powstają misterne dzieła. Technika wykonywania koronki klockowej narodziła się w XVI w. we Włoszech. Stamtąd rozprzestrzeniła się na inne kraje europejskie. w Krakowie pojawiła się i zyskała popularność za sprawą królowej Bony, jednak od momentu wprowadzenia na rynek koronek wyrabianych maszynowo sztuka ta zaczęła zanikać. Koronczarki Ziemi Krakowskiej to stowarzyszenie twórczyń lokalnych, które kontynuują tradycję koronki klockowej, a także igiełkowej. Starają się podtrzymać ten element folkloru i rzemiosła artystycznego.

Zajęcia obejmowały wykład nt. tradycji koronczarstwa w Krakowie oraz pokaz wykonywania koronki klockowej.

Wnioski z obrad XVIII Ogólnopolskiego Symposium Agroturystycznego

**XVIII OGÓLNOPOLSKIE
SYMPOZJUM AGROTURYSTYCZNE**

**„Polskie dziedzictwo kulturowe
szansą rozwoju turystyki wiejskiej”**

Wnioski z obrad XVIII Ogólnopolskiego Sympozjum Agroturystycznego w opracowaniu dr Leszka Strzebickiego, moderatora plenarnej sesji dyskusyjnej w dn. 16.10.2019

1. W tworzeniu ściślejszych związków dziedzictwa kulturowego polskiej wsi i turystyki wiejskiej uwzględniać należy, zdaniem uczestników Sympozjum, fakt, że w środowisku wiejskim występuje bezpośrednia więź pomiędzy walorami przyrodniczymi i antropogenicznymi. Oprócz historycznych uzależnień powstania wielu miejscowości i konkretnych obiektów od elementów środowiska naturalnego, więź ta ma także swoje podłoże w dostarczaniu przez środowisko naturalne określonych surowców stanowiących podstawy egzystencji mieszkańców wsi. w dyskusji podkreślano również, że walory przyrodnicze przyczyniają się często do podnoszenia estetyki i atrakcyjności wielu wiejskich obiektów kultury materialnej.
2. Celem uniknięcia konfliktu pomiędzy rozwojem turystyki wiejskiej a ochroną dziedzictwa kulturowego (w postaci np. przekraczania pojemności i chłonności turystycznej obszarów wiejskich, stopniowego niszczenia obiektów kultury materialnej lub środowiska przyrodniczego, bądź prób zmiany ich funkcji i znaczenia wbrew lokalnym wiejskim społecznościom) należy, zdaniem uczestników Sympozjum, zintensyfikować różnorodne działania, których ostatecznym celem jest zrównoważony rozwój turystyki wiejskiej. Pozwoli on bowiem na rozsądne ograniczenie dynamicznego rozwoju turystyki w celu zwiększania bieżących zysków i równoczesne ocalenie przed zniszczeniem bądź szkodliwymi zmianami walorów kulturowych i przyrodniczych a przez to ich zachowanie dla następnych pokoleń mieszkańców wsi i turystów.
3. Dziedzictwu kulturowemu oraz jego upowszechnianiu w turystyce wiejskiej winny sprzyjać strategie rozwoju lokalnego jednostek agregacji przestrzennej, m.in. poprzez zabezpieczanie przed unicestwieniem walorów przyrodniczych i kulturowych stanowiących o atrakcyjności obszarów wiejskich i konkretnych miejscowości. Lokalne samorządy winny konkretnymi działaniami /z odpowiednim wykorzystaniem istniejących przepisów prawnych/ chronić wiejski krajobraz i ład przestrzenny – ograniczając dość powszechne zjawisko chaotycznej zabudowy obszarów wiejskich oraz nowych inwestycji turystycznych zakłócających i degradujących krajobraz przyrodniczo-kulturowy.
4. Istotnym elementem dziedzictwa kulturowego polskiej wsi, jest zdaniem uczestników Sympozjum, dziedzictwo kulinarne. Ważną rolę

w propagowaniu dziedzictwa kulinarnego spełniają obiekty turystyki wiejskiej, w tym zwłaszcza gospodarstwa agroturystyczne. Poprzez swoją ofertę żywieniową umożliwiają one poznanie specyficznych dla danego regionu zasad przygotowania potraw, postępowania z produktami, nawyków żywieniowych. Stanowiąc to może ważny etap w procesie kojarzenia określonych potraw z historią i tradycją kulinarną danego regionu, czy wiejskiej społeczności. Warto zatem, zdaniem uczestników Sympozjum rozwijać proces tworzenia, na bazie dziedzictwa kulinarnego, produktów markowych obiektów turystyki wiejskiej, bowiem zainteresowanie kuchnią wiejskich regionów recepcyjnych, sposobem żywienia, regionalnymi i lokalnymi potrawami i produktami – staje się jednym z istotnych motywów uprawiania turystyki. Tą korzystną dla rozwoju turystyki wiejskiej tendencją, winny jednak w większym stopniu wspierać różnego rodzaju imprezy propagujące regionalne produkty i potrawy, poprzez lepsze ich promowanie wśród docelowych grup potencjalnych turystów, bądź wręcz ich wykorzystanie w tworzeniu własnej oferty dla turystów.

5. Uczestnicy XVIII Sympozjum Agroturystycznego podkreślali w dyskusji potrzebę dalszego wzrostu wykorzystania w ofertach turystyki wiejskiej, a szczególnie agroturystyki, tradycji oraz wiedzy mieszkańców wsi na temat roślin leczniczych i aromatycznych, zarówno dziko rosnących jak też uprawianych przez gospodarzy obiektów turystyki wiejskiej – w celu wzbogacenia i uatrakcyjnienia dotychczasowych ofert.
6. W zachowaniu dziedzictwa kulturowego wsi istotną rolę spełnia Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych. w dyskusji podkreślano, że oferta gospodarstw edukacyjnych skierowana głównie do dzieci i młodzieży ma m.in. bardzo duże znaczenie dla kultywowania dziedzictwa kulinarnego, tradycyjnego rzemiosła, prowadzenia określonych rodzajów działalności rolniczej /zarówno roślinnej jak i zwierzęcej/. Zwracano jednakże uwagę na zbyt dużą skalę działalności nielicznych gospodarstw, przedstawiających ofertę nie mającą wiele wspólnego z lokalną gospodarką rolą. Odnośnie zasad funkcjonowania gospodarstw edukacyjnych sugerowano rozważenie możliwości udziału samych gospodarstw w systemie zarządzania Siecią Zagród Edukacyjnych – poprzez swoich przedstawicieli.
7. System kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej zarządzany przez Polską Federację Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” wymaga, zdaniem uczestników Sympozjum, istotnych modyfikacji oraz systematycznego wsparcia ze strony odpowiednich resortów. Oprócz działań w zakresie promocji systemu wśród uczestników rynku turystyki wiejskiej,

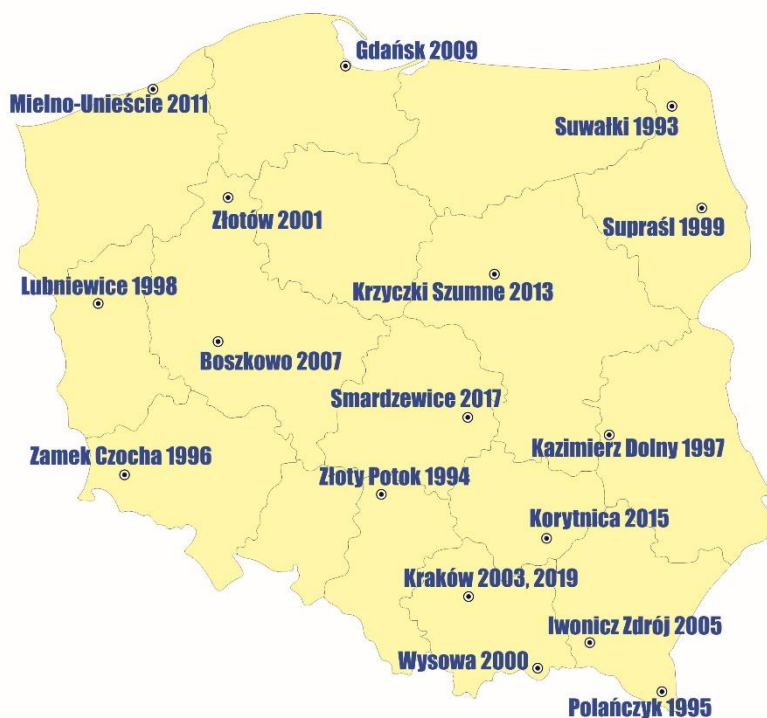
procesu szkolenia inspektorów, wykorzystywania w procesie funkcjonowania odpowiednich instrumentów z obszaru technologii informacyjnych – podkreślano w dyskusji potrzebę bezpośredniego włączenia systemu kategoryzacji w proces ochrony i odpowiedniej interpretacji dziedzictwa kulturowego polskiej wsi. w tym celu należy uzupełnić dotychczasowe wymogi systemu kategoryzacji dotyczące głównie jakości wyposażenia obiektów turystyki wiejskiej o określone wymogi dotyczące wykorzystania w ofertach turystycznych potencjału przyrodniczo- kulturowego danego obszaru z zachowaniem reguł turystyki zrównoważonej.

Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne 1993 - 2019

Sympozjum Agroturystyczne organizowane jest cyklicznie od roku 1993 jako forum integracji środowisk skupionych wokół rozwoju turystyki wiejskiej oraz jako płaszczyzna wiedzy i wymiana doświadczeń pomiędzy nauką, instytucjami publicznymi i praktyką. Ogólnopolska konferencja podejmuje zagadnienia aktualnie intrygujące środowisko turystyki wiejskiej wybierając wiodący temat przewodni, wokół którego prowadzona jest zasadnicza dyskusja.

Organizowane corocznie do roku 2001, a następnie w cyklu dwuletnim Sympozjum gości każdorazowo w innej części Polski, stwarzając, poza merytoryczną dyskusją, dodatkowe szanse prezentacji i promocji poszczególnych regionów. w swej historii Sympozjum gościło na Suwalszczyźnie, Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, Lubelszczyźnie, Ziemi Lubuskiej, Podlasiu, Podkarpaciu, Pomorzu, w Bieszczadach, Sudetach, Beskidzie Sądeckim, Małopolsce, Wielkopolsce i Mazowszu, Górach Świętokrzyskich oraz Ziemi Łódzkiej.

Wykaz Ogólnopolskich Sympozjów Agroturystycznych
w porządku chronologicznym

1993

I Symposium Agroturystyczne „Szanse rozwoju agroturystyki w Polsce”

Suwałki, 14-17 września 1993

organizator:

Suwalska Izba Rolniczo-Turystyczna.

1994

II Ogólnopolskie Symposium Agroturystyczne „Agroturystyka – pierwsze doświadczenia i perspektywy”

Potok Złoty, 2-4 września 1994

organizatorzy:

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie Oddział w Krakowie,

Związek Gmin Jurajskich zs. w Ogrodzieńcu,

Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

1995

III Ogólnopolskie Symposium Agroturystyczne „Regionalne aspekty rozwoju agroturystyki w Polsce”

Polańczyk, 18-21 września 1995

organizatorzy:

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Oddział w Krakowie,

Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne” Koło Bieszczadzkie w Lesku,

Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Iwoniczu.

1996

IV Ogólnopolskie Symposium Agroturystyczne „Kształtowanie standardów produktu turystycznego polskiej wsi”

Zamek Czocho, 16-19 września 1996

organizatorzy:

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie Oddział w Krakowie,

Towarzystwo Turystyki Wiejskiej zs. w Jeleniej Górze,

Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Jeleniej Górze.

1997

V Ogólnopolskie Symposium Agroturystyczne „Determinanty sukcesu w turystyce wiejskiej”

Kazimierz Dolny, 15-18 września 1997

organizatorzy:

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie Oddział w Krakowie,
Lubelskie Stowarzyszenie Agroturystyczne w Wojciechowie, Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli.

1998

VI Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Zrównoważony rozwój turystyki wiejskiej – idee, działania, efekty”

Lubniewice, 14-17 września 1998

organizatorzy:

Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie Oddział w Krakowie,
Gorzowskie Stowarzyszenie Agroturystyki w Międzyrzeczu,
Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubniewicach.

1999

VII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Dziedzictwo kulturowe polskiej wsi, a turystyka wiejska”

Supraśl, 13-16 września 1999

organizatorzy:

Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Krakowie,
Białostockie Stowarzyszenie Agroturystyczne w Czarnej Białostockiej,
Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie.

2000

VIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska w perspektywie europejskiej”

Wysowa, 11-14 września 2000

organizatorzy:

Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Krakowie,
Nowosądeckie Stowarzyszenie Agroturystyki w Nowym Sączu,
Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach Oddział w Nawojowej.

2001

IX Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska czynnikiem żywienia terenów wiejskich”

Złotów, 9-12 września 2001

organizatorzy:

Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Krakowie,

Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”,
Starostwo Powiatowe w Złotowie,
Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego.

2003

X Jubileuszowe Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska w Polsce – od rozproszonych działań do kompleksowej strategii”

Kraków 15–17 września 2003

organizatorzy:

Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Krakowie,

Akademia Rolnicza w Krakowie,

Suwalska Izba Rolniczo-Turystyczna.

2005

XI Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska a rozwój i współpraca regionów”

Iwonicz Zdrój, 27-29 września 2005

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie,

Podkarpackie Stowarzyszenie Agroturystyczne „Gospodarstwa Gościnne”.

2007

XII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska a edukacja - różne poziomy, różne wymiary”

Boszkowo, 18–20 września 2007

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,

Akademia Rolnicza w Poznaniu,

Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu.

2009

XIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Marka wiejskiego produktu turystycznego”

Gdańsk-Jelitkowo 21–23 września 2009

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Gdańsku,

Akademia Morska w Gdyni,

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku,
Gdańskie Stowarzyszenie Agroturystyki.

2011

XIV Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Turystyka wiejska – społeczny wymiar w ekonomicznym kontekście”

Mielno, 13–15 września 2011

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,
Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach,
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie,
Wyższa Szkoła Organizacji Turystyki i Hotelarstwa w Warszawie,
Środkowopomorska Grupa Działania w Koszalinie,
Gminna Organizacja Turystyczna w Sianowie.

2013

XV Jubileuszowe Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Komunikowanie i doradztwo w turystyce wiejskiej”

Krzyżki Szumne, 9-11 września 2013

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego - Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa,
Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie,
Polska Federacja Turystyki Wiejskiej "Gospodarstwa Gościnne",
Lokalna Grupa Działania "Zielone Mosty Narwi".

2015

XVI Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich”

Korytnica, 15-17 września 2015

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,
Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN w Warszawie,
Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Świętokrzyski ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach,
Świętokrzyska Federacja Agroturystyki i Turystyki Wiejskiej Ziemia Świętokrzyska,
Lokalna Grupa Działania „Białe Ługi” w Daleszycach.

2017

XVII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Sieci współpracy w turystyce wiejskiej”

Smardzewice, 12-14 września 2017

organizatorzy:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie,

Uniwersytet Łódzki Instytut Geografii Miast i Turyzmu,

Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Bratoszowicach,

Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”,

Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolniczego zs. w UR w Krakowie,

Lokalna Grupa Działania „Dolina Pilicy”.

2019

XVIII Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne „Polskie dziedzictwo kulturowe szansa rozwoju turystyki wiejskiej”

Kraków, 14-16 października 2019

Organizatorzy:

- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie wraz z Oddziałami w Poznaniu i Radomiu,

- Akademia Ignatianum

- Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”